

QOY ƏDALƏT ZƏFƏR ÇALSIN!

"SƏS" qəzeti mənim
üçün ən əziz qəzetdir

№ 152 (7320)

Milyonların ümid
və sevgi ünvanı

4

Prezident İlham Əliyev Donald Trampın
hədiyyəsinə görə ona təşəkkür edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Amerika Birləşmiş Ştatlarının Prezidenti Donald Trampın hədiyyəsi ilə əlaqədar sosial media hesablarında paylaşım edib.

SİA AZƏRTAC-a istinadən paylaşımı təqdim edir: "Prezident Donald Trampa şəxsi imzası ilə mənə hədiyyə etdiyi tarixi fotoşekillərə və üzərində yazdığı xoş sözlər

rə görə təşəkkür edirəm.

Prezident Donald Trampın Azərbaycan ilə Ermənistan arasında münasibətlərin normallaşdırılmasına, habelə Cənubi Qafqazda və dünyada sülh gündəliyinə verdiyi qətiyyətli dəstəyini yüksək qiymətləndirir və buna görə ona bir daha dərin minnətdarlığımı bildirirəm. Donald J. Trump"

Zəfər tariximizdə Laçın Şəhəri Günü

Çin möcüzəsi: Qırmızı
ölkə dünya liderliyinə
necə yüksəldi?

8

Xankəndi inkişafının yeni
dövrünə qədəm qoyur

7

Ukraynanın
mövcudluğunun şərtləri

14

İntiharlar və
ateistlər:
Kilsə
onların
taleyinə
necə baxır..?

16

Nəm
salfetlərdəki
təhlükə

13

Prezident İlham Əliyev Böyük Britaniyanın dövlət nazirini qəbul edib

AZƏRTAC xəbər verir ki, Stiven Douti Vaşinqtonda Azərbaycanla Ermənistan arasında münasibətlərin normallaşması və sülh gündəliyinin irəli aparılması ilə əlaqədar əldə olunmuş tarixi nəticələr münasibətilə dövlətimizin başçısına təbriklərini çatdırdı, ölkəsinin bu prosese dəstək verməyə hazır olduğunu bildirdi. Qonaq, həmçinin Vaşinqtonda regional nəqliyyat bağlantıları ilə bağlı əldə edilmiş nəticələrin əhəmiyyətinə toxundu.

Stiven Douti ötən il COP29-un Azərbaycanda yüksək səviyyədə keçirilməsi və qazanılmış uğurlar münasibətilə təbriklərini çatdırdı.

Dövlətimizin başçısı təbriklərə görə təşəkkürünü bildirdi. Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın sülh gündəliyinin və Ermənistanla normallaşma prosesinin irəli aparılması üçün bundan sonra da səylərini davam etdirəcəyini dedi.

Dövlətimizin başçısı COP29 zamanı Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya

Birləşmiş Krallığın Baş naziri Kir Starmerin Azərbaycana səfərini və onunla keçirilmiş görüşünü xatırladı.

Söhbət zamanı Azərbaycanla Böyük Britaniya arasında əlaqələrin inkişaf perspektivlərinə dair fikir mübadiləsi aparıldı, siyasi münasibətlərimizin mövcud vəziyyətdən məmnunluq ifadə olundu. İqtisadi, ticari, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları, təhsil və digər sahələrdə əməkdaşlıq üçün geniş perspektivlərin olduğu bildirildi. Azərbaycanla Böyük Britaniya arasında enerji sahəsində əlaqələrə toxunularaq, bu xüsusda ölkəmizlə bp arasında 30 ildən artıq davam edən səmərəli əməkdaşlıq qeyd olundu, bunun həm ənənəvi, həm də bərpəolunan enerji sahəsində uğurla həyata keçirildiyi vurğulandı. bp ilə qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığın qarşısından gələn onilliklər ərzində də davam edəcəyinə ümidvarlıq ifadə olundu.

Sonda qonaq dövlətimizin başçısına xatirə hədiyyəsi təqdim etdi.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev avqustun 25-də Böyük Britaniya və Şimali

İrlandiya Birləşmiş Krallığının Avropa, Şimali Amerika və xaricdəki ərazilər üzrə dövlət naziri Stiven Doutini qəbul edib.

Saida Mirziyoyeva Mehriban Əliyevanı təbrik edib

“Fəaliyyətiniz ölkənizdə və onun hüdudlarından kənarda Sizə dərin hörmət qazandırır”

**Özbəkistan Respublikası
Prezidenti
Administrasiyasının rəhbəri
Saida Mirziyoyeva
Azərbaycanın Birinci vitse-
prezidenti Mehriban
Əliyevaya təbrik məktubu
ünvanlayıb. Məktubda deyilir:**

“Hörmətli Mehriban Arif qızı.

Böyük sevinc hissi ilə Sizi doğum gününüz münasibətilə təbrik edir və ən səmimi arzularımı çatdırıram.

Parlaq, çoxtərəfli ictimai və dövlət xadimi, sevimli həyat yoldaşı və ana kimi Sizə həmişə heyranam.

Siz təmiz və fədakar üreyiniz, xeyirxah əməlləriniz ilə haqlı olaraq bütün Azərbaycan xalqının məhəbbətini, Özbəkistanda və dünyanın digər ölkələrində böyük hörmət qazanmışınız.

Bu gözəl gündə Sizə səmimi-qəlbdən möhkəm cansağlığı, ailə səadəti, mənəvi harmoniya, bütün yaxşı təşəbbüslərinizi həyata keçirmək naminə tükenməz güc və

enerji arzulayıram.

Qoy, həyatınız həmişə sevinc, yaxınlarınızın qayğısı və dəstəyi ilə dolsun!”

Rusiya Federasiyası Prezidentinin Beynəlxalq mədəni əməkdaşlıq üzrə xüsusi nümayəndəsi Mixail Şvıdkoy

Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti xanım Mehriban Əliyevaya təbrik məktubu ünvanlayıb. Məktubda deyilir: “Möhtərəm və əziz Mehriban xanım. Qadın gözəlliyinin və siyasi yetkinliyin zirvəsində qeyd etdiyiniz doğum günü münasibətilə Sizi səmimi-qəlbdən təbrik edirəm. Azərbaycanın tərəqqisinə, beynəlxalq mövqelərinin və suverenliyinin möhkəmlənməsinə yönəlmiş yorulmaz fəaliyyətiniz ölkənizdə və onun hüdudlarından kənarda Sizə dərin hörmət qazandırır.

Siz Azərbaycanın indiki əmin-amanlığı və ərazi bütövlüyünün bərpası üçün inanılmaz dərəcədə çoxlu iş görmüşünüz. Görkəmli siyasi xadim kimi Siz, eyni zamanda, yaxınlarınızın isindiyi ailə ocağının qayğıkeş qoruyucusunuz və bu, ən yüksək qiymətə layiqdir.

Fürsətdən istifadə edərək bu əlamətdar hadisə münasibətilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Heydər oğlu Əliyevə və ailənizin bütün üzvlərinə salamlarımı çatdırmağı Sizdən xahiş edirəm.

Sizə uzun və xoşbəxt illər arzulayıram. Rusiya Federasiyası Prezidentinin Beynəlxalq mədəni əməkdaşlıq üzrə xüsusi nümayəndəsi

Dövlətlər arasında siyasi, iqtisadi, mədəni əlaqələr ölkələrin inkişaf səviyyəsinə təsir edən amillər sırasındadır. Bu və ya digər əlaqələrin güclənməsi dövlətlərarası birliklərin yaranmasında əhəmiyyətli rola malikdir. Müasir və müstəqil Azərbaycan dünyanın müxtəlif birliklərində təmsil olunur, yüksək imicə sahibdir. Tarixi keçmiş, dil, mədəniyyət oxşarlığı və ümumi sayı təqribən 250 milyon nəfərə çatan türk dünyası ilə birliyi də siyasi gücün, iradənin təcəssümüdür. Hazırda Türk dünyası birliyinə Türkiyə, Azərbaycan, Qazaxıstan, Özbəkistan, Türkmənistan və Qırğızıstan kimi müstəqil dövlətlər daxildir. Birliyə daxil olan ölkələr arasında siyasi, iqtisadi, mədəni və hərbi sahələr üzrə əlaqələr getdikcə genişlənir. Əlbəttə ki, birliyin möhkəmlənməsi onun beynəlxalq nüfuzunun artmasına təkan verir. Türk birliyində təmsil olunan dövlətlər beynəlxalq təşkilatlarda eyni mövqedən çıxış edir, ölkələrin problemlərinin həllində bir-birinə dayaq olurlar.

Cari ilin avqustun 22-də Türkmənbaşı şəhərində Türkmənistan, Azərbaycan Respublikası və Özbəkistan Respublikası arasında yüksək səviyyədə keçirilən görüş çoxtərəfli münasibətlər baxımından tarixi əhəmiyyət kəsb edir. Danışqlar çərçivəsində əməkdaşlığın müxtəlif aspektlərini əhatə edən çoxtərəfli qarşılıqlı fəaliyyət məsələsi, siyasi-iqtisadi, mədəni-humanitar və digər sahələrdə müzakirələr aparılıb. Açıq dialoq aparən hər üç dövlət beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində, eləcə də BMT-də bir-birinin təşəbbüslərini dəstəkləyirlər. Mövcud dialoq bərabərhüquqlu əsasda, təkcə üçtərəfli formatda deyil, həm də sülhün və sabitliyin möhkəmlənməsi məqsədilə bütün region çərçivəsində aparılır.

Türkmənbaşı şəhərində Türkmənistan, Azərbaycan Respublikası və Özbəkistan Respublikası arasında yüksək səviyyəli keçirilən üçtərəfli görüş zamanı Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev çıxışında bildirib ki, bu gün biz xalqlarımızın mədəni və tarixi yaxınlığına, ortaq dəyərlərə və strateji maraqlara əsaslanaraq, üç dost və qardaş dövlətin əməkdaşlığı tarixində yeni bir səhifə açıırıq.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev, Türkmənistan Xalq Məsləhətinin sədri Qurbanqulu Berdiməhəmmədov və Özbəkistan Prezidenti Şavkat Mirziyoyev arasında Türkmənbaşı şəhərində keçirilən yüksək səviyyəli görüş zamanı imzalanan sənədlər regionun geoiqtisadi konturlarını dəyişmək potensialına malik olmaqla sistemli əməkdaşlığın əsasını qoydu. Razılaşmalar həm ikitərəfli, həm də üçtərəfli formatda Türk dünyası ölkələrinin enerji, nəqliyyat, logistika, şəhərsalma və mədəni sahələrdə institusional əməkdaşlığa keçidini göstərir. Belə ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, Türkmən xalqının Milli Lideri, Türkmənistan Xalq Məsləhətinin sədri Qurbanqulu Berdiməhəmmədov və Özbəkistan Respublikasının Prezidenti Şavkat Mirziyoyev "Azərbaycan Respublikasının, Türkmənistanın və Özbəkistan Respublikasının Birgə Bəyanatı"nı qəbul ediblər.

"TÜRKMƏNİSTAN VƏ AZƏRBAYCAN İKİ QARDAŞ ÖLKƏ KİMİ BUNDAN SONRA DA ÇİYİN-ÇİYİNƏ İRƏLİ GEDƏCƏK"

Türkmənistan ilə Azərbaycan arasında münasibətlərin qədim tarixi var. Azərbaycanlıları və türkmənləri eyni kök, mədəniyyət, qədim tarixi ənənələr, eyni zamanda, dil və din eyniliyi birləşdirir. Azərbaycan ilə Türkmənistan arasında yüksək səviyyəli siyasi dialoq qarşılıqlı hörmət və bərabərhüquqluluq prinsiplərinə söykənir. Ölkə rəhbərlərinin bir-birinə qarşılıqlı hörməti, aktual siyasi məsələlərə koordina-

Üçtərəfli görüş: türk dövlətlərinin siyasi gücü

Prezident İlham Əliyev: "Azərbaycan, Türkmənistan və Özbəkistan Şərqlə Qərbi, Şimalla Cənubu birləşdirən mühüm geostrateji mövqeyə malikdir"

siyalı yanaşma münasibətlərin təməlini təşkil edir.

Azərbaycan-Türkmənistan münasibətlərində son dövrlərdə müşahidə olunan dinamika qarşılıqlı səfərlərin məntiqi nəticəsidir. Səfərlər zamanı keçirilən görüşlərdə səsləndirilən fikirlər, imzalanan sənədlər iki ölkə arasında əlaqələrin zəngin perspektivlərə malik olduğunu göstərir. "Bu yaxınlarda - keçən ay hörmətli Qurbanqulu Məlikquliyevici Azərbaycanda qəbul etməkdən məmnun olduq. Onun səfəri son dərəcə səmərəli keçdi. Biz Bakıda əhatəli danışqlar apardıq, Azərbaycanın işğaldan azad olunmuş ərazilərini, o cümlədən Füzuli və Şuşa şəhərlərini birlikdə ziyarət etdik. Füzuli şəhərində məscidin inşa olunması barədə qərara görə xüsusi təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Bu səmimi qardaşlıq dəstəyi, jesti həmrəyliyin və mənəvi birliyin rəmzi kimi xalqımızın yaddaşında əbədi qalacaqdır. Eyni zamanda, Füzuli və Arxadağ şəhərləri arasında qardaşlaşma əlaqələrimizin yaradılması mədəni və humanitar əməkdaşlıq üçün yeni imkanlar açır", - deyərək Azərbaycan Prezidenti diqqətə çatdırıb. İşgüzar səfərlər bir daha təsdiq edir ki, Azərbaycan-Türkmənistan münasibətləri yüksəliş dövrünü yaşayır. "Türkmən və Azərbaycan xalqları əsrlər boyu bir ailə kimi, qardaşlar kimi yaşayıb-yaradıblar". Bu fikirləri Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev yüksək səviyyəli görüşün yekunlarına dair mətbuata bəyanatla çıxışı zamanı bildirib. Dövlət başçımız onu da bildirib ki, Türkmənistan və Azərbaycan iki qardaş ölkə kimi bundan sonra da çiyin-çiyinə irəli gedəcəkdir.

"ÖZBƏKİSTANLA QARDAŞLIQ MÜNASİBƏTLƏRİMİZ QARŞILIQLI DƏSTƏYƏ, GÜCLÜ MƏDƏNİ TELLƏRƏ VƏ ORTAQ STRATEJİ MƏQSƏDLƏRƏ ƏSASLANIR"

Tarixə söykənən Azərbaycan-Özbəkistan əlaqələri də bu gün yeni dövrün reallıqlarına uyğun olaraq sürətlə inkişaf etdirilir. Özbəkistan Cənubi Qafqaz regionunda əsas tərəfdaş kimi qəbul etdiyi Azərbaycanla əməkdaşlığın dərinləşməsinə xüsusi əhəmiyyət verir. Azərbaycan-Özbəkistan münasibətləri Cənubi Qafqaz və Mərkəzi Asiya regionunda bərqərar olan sabitliyin və davamlı inkişafın təmin edilməsində də mühüm rol oynayır. İki ölkə arasında bu vaxtadək imzalanmış çoxsaylı sənəd, o cümlədən Strateji tərəfdaşlığın dərinləşdirilməsi və hərtərəfli əməkdaşlığın inkişafına dair Bəyannamə bu əməkdaşlıq üçün möh-

kəm hüquqi baza yaradıb. Azərbaycanın Özbəkistan, eləcə də digər Orta Asiya ölkələri ilə gündən-günə daha da möhkəmlənən əməkdaşlığı həm ölkələrimizin və xalqlarımızın, həm də bütün türk dünyasının inkişafına əhəmiyyətli töhfələr verməkdədir. Bu gün Özbəkistan təkcə regionda deyil, həm də dünya miqyasında yüksək siyasi nüfuzla malik olan ölkəyə çevrilib.

"Azərbaycan Respublikası ilə Özbəkistan Respublikası arasında müttəfiqlik münasibətləri haqqında Müqavilə"ni imzalanması dövlətlərarası qarşılıqlı fəaliyyətin möhkəmləndirilməsində yeni səhifənin açılması deməkdir. "Özbəkistan Respublikası ilə bizi 2024-cü il avqustun 23-də imzalanmış "Müttəfiqlik münasibətləri haqqında Müqavilə" bağlayır. Özbəkistanla qardaşlıq münasibətlərimiz qarşılıqlı dəstəyə, güclü mədəni tellərə və ortaq strateji məqsədlərə əsaslanır. Özbəkistanda bütün sahələrdə həyata keçirilən yeni islahatların nəticəsi olaraq ölkənin dinamik inkişafının, beynəlxalq nüfuzunun yüksəldilməsini və iqtisadi potensialının artmasını böyük məmnuniyyətlə izləyirik", - deyərək Azərbaycan Prezidenti bildirib.

"BAKININ MÜASİR MƏRKƏZİ OLAN AĞ ŞƏHƏRDƏ "ÖZBƏKİSTAN" PARKI YARADILIR"

Hazırda iki ölkə arasında hərtərəfli və strateji tərəfdaşlıq münasibətləri mövcuddur. Dövlətlərarası münasibətlərdə imzalanan sənədlər, bəyanatlar mühüm rol oynayır. İki ölkə arasında münasibətlər yüksələn xətlə inkişaf edir. İqtisadi sahədə də əlaqələr inkişafdadır. Ticarət-iqtisadi, kənd təsərrüfatı, energetika, səhiyyə, nəqliyyat-logistika, ətraf mühitin mühafizəsi, dövlət xidmətlərinin göstərilməsi, mədəni-humanitar, sosial və turizm sahələrində əməkdaşlığın gücləndirilməsi ilə bağlı razılıq əldə olunub.

Azərbaycanın suverenliyinin bərpa olunması işində Özbəkistanın və özbək xalqının dəstəyini qeyd etməliyik. Füzulidə Özbəkistan Prezidentinin və xalqının hədiyyəsi olan məktəbin açılışı münasibətlərin inkişafında öz sözünü deyir. Özbəkistan Prezidenti Şavkat Mirziyoyev tərəfindən özbək xalqı adından hədiyyə olaraq Füzulidə inşa edilən məktəb 960 şagird yerlikdir. Tikinti işləri yüksək keyfiyyətlə həyata keçirilib. Üç hektar ərazidə inşa edilən məktəb binası iki mərtəbə və zirzəmidən ibarətdir. Məktəbdə 40 sinif otağı, 6 laboratoriya, 2 informatika otağı, 5 funksional təd-

ris otağı, 500 yerlik akt zalı, idman zalı, 320 yerlik yeməxana, kitabxana var. Məktəbin həyətəni ərazisində futbol meydançası, istirahət və keçiriləcək tədbirlər üçün yerlər, qaçış zolaqları, söhbətgahlar, nəzarət-buraxılış məntəqəsi, qazanxana, su çənləri, transformator yarımstansiyası inşa edilib. Bu məktəbin inşası qardaş ölkələrimiz arasında münasibətlərin yüksək səviyyəsindən xəbər verir. "Azərbaycanın azad edilmiş ərazilərinin bərpasına verdiyi böyük töhfəyə görə Özbəkistan tərəfinə və şəxsən Şavkat Miromonoviçə dərin təşəkkürümü bildirirəm. Füzuli şəhərində dahi alim Mirzə Uluqbəyin adını daşıyan orta məktəb inşa olunub və Şavkat Miromonoviçlə birlikdə onun açılışını qeyd etmişdik. Xankəndi şəhərində özbək tərəfinin dəstəyi və təşəbbüsü ilə böyük bir tikiş fabriki fəaliyyət göstərir. Bu yaxınlarda birlikdə onu ziyarət etmişik. Bakının müasir mərkəzi olan Ağ şəhərdə "Özbəkistan" parkı yaradılır. Şavkat Miromonoviçlə birlikdə 5 hektar əhatə edən bu gözəl parkın təməlini qoyduq. Bir çox başqa orta maraqlara söykənən investisiya, sərmayə layihələrimiz var", - deyərək Azərbaycan Prezidenti diqqətə çatdırıb.

Azərbaycan-Özbəkistan əlaqələri bu gün yeni dövrün reallıqlarına uyğun olaraq sürətlə inkişaf etdirilir. İki ölkə arasında bu vaxtadək imzalanmış xeyli sayda sənəd tərəfdaşlığın dərinləşdirilməsi və hərtərəfli əməkdaşlığın inkişafına möhkəm hüquqi baza yaradıb. Təbii ki, qarşılıqlı səfərlər, bu səfərlər çərçivəsində aparılan müzakirələr, imzalanan sənədlər əməkdaşlıq üçün yeni perspektivlər açacaqdır.

"ÖLKƏLƏRİMİZİN QARŞISINDA NƏQLİYYAT-TRANZİT ƏMƏKDAŞLIĞI SAHƏSİNDƏ YENİ VƏZİFƏLƏR VƏ İMKANLAR DURUR"

"Azərbaycan, Türkmənistan və Özbəkistan Şərqlə Qərbi, Şimalla Cənubu birləşdirən mühüm geostrateji mövqeyə malikdir. Ölkələrimizin qarşısında nəqliyyat-tranzit əməkdaşlığı sahəsində yeni vəzifələr və imkanlar durur. Bunların arasında Orta Dəhliz, limanların genişləndirilməsi, dəmir yolu məsələlərini biz bu gün hörmətli qardaşım Qurbanqulu Məlikquliyevici ilə geniş müzakirə etdik", - deyərək Prezident bildirib ki, üç ölkənin nəqliyyat, tranzit, logistika istiqamətində birgə səylər göstərməsi nəinki ölkələrimiz üçün, böyük region üçün mühüm əhəmiyyət daşıyacaq: "Mənim qardaşlarımla qeyd etdikləri kimi, energetika sahəsində əməkdaşlıq etmək üçün gözəl imkanlar var. Bizim Türkmənistanla ənənəvi energetika əməkdaşlığımız vardır. Biz Özbəkistanla da bu sahəyə artıq qədəm qoymuşuq. Bizim dövlət neft şirkətimiz SOCAR artıq Özbəkistanda neft yatağının işlənilməsinə də başlayıb, kontrakt imzalayıb. Ümid edirik ki, yaxın bir-iki il ərzində bizə gözəl xəbərlər verəcəklər. Özbəkistanda böyük neft yatağının kəşf edilməsi xəbərini biz hamımız səbirsizliklə gözləyirik".

Görüş zamanı üç ölkənin energetika sahəsində əməkdaşlıq perspektivləri nəzərdən keçirilib. Karbohidrogen yataqlarının işlənməsi və hasil olunan elektrik enerjisinin ixracı üzrə perspektiv layihələrdən diqqətə çəkilib. Əmtəə dövriyyəsinin böyük həcmdə artırılması və sənaye kooperasiyası miqyaslarının genişləndirilməsi danışıqların gündəliyində əsas yer tutub. Razılığa gəlinib ki, milli müəssisələrimizin istehsal etdiyi keyfiyyətli məhsulların qarşılıqlı tedarüklə stimullaşdırılsın. Bundan başqa, turizm və mədəni mübadilə sahələrində birgə proqramların qəbul olunmasını təklif edilib.

Əlbəttə ki, bu görüş Türk coğrafiyasında regional sabitlik, dayanıqlı inkişaf və nəqliyyat-tranzit dəhlizlərinin integrasiyası baxımından mühüm addımdır. Türkmənbaşı şəhərində Azərbaycan, Türkmənistan və Özbəkistan liderlərinin iştirakı ilə keçirilən yüksək səviyyəli görüş bir daha göstərdi ki, bu üçtərəfli əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi mühüm addımdır.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

Milyonların ümid və sevgi ünvanı

Milyonlarla insanın ümid və pənah yerinə çevrilən, qayğı, ehtiram, ali-cənablıq, təvazökarlıq kimi keyfiyyətləri ilə zirvələrə ucalan Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti, Azərbaycanın Birinci xanımı, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyeva ölkəmizin ictimai-siyasi, mədəni həyatında müstəsna rol oynayaraq, vətənpərvərliyi ilə böyük sevgi qazanıb – Xalqın əvəzsiz sevgisini. Hər zaman xalqın yanında olan onun problem və qayğıları ilə maraqlanan və onların həlləməsinə çalışan Mehriban xanım Əliyevanın bütün əməli fəaliyyəti, addımı böyük rəğbətlə qarşılanıb, bu gün də belədir.

Azərbaycan dövlətçiliyi tarixində ilk dəfə olaraq "Birinci Xanım" statusunu məhz Mehriban Əliyeva formalaşdıraraq cəmiyyətin həyatına birinci xanım ənənəsini gətirmiş oldu. Belə ki, 2017-ci il fevralın 21-də Mehriban Əliyevanın Birinci vitse-prezident vəzifəsinə təyin edilməsi onun Azərbaycan dövlətçiliyinin inkişafı və möhkəmləndirilməsi naminə zəngin və fədakar fəaliyyətinin, habelə yüksək təşkilatçılıq qabiliyyətinin təzahürüdür. "Üzərimə düşən məsuliyyət olduqca böyükdür. Mən Prezidentin etimadını doğrultmalıyam və ən başlıcası isə inamı, ümidi olan insanların etimadını doğrultmalıyam", - deyərək Mehriban Əliyeva bildirmişdir. Fəaliyyəti dövründə bunu sübuta yetirdi.

O, Milli Məclisin deputatı kimi fəaliyyət göstərdiyi illər də əsl peşəkarlıq, siyasi yetkinlik nümunəsi göstərdi. "Siz mənə səs verməklə, sizin və balalarınızın ümidlərinin gerçəkləşməsinə səs vermişsiniz" – deyərək Mehriban Əliyeva sübut etdi ki, zəhmət, prinsipallıq bacarığı olan yerdə həlli mümkünsüz sayıla biləcək heç bir problem yoxdur. Ədalət, humanizm və insanpərvərlik ideallarını rəhbər tutaraq genişmiqyaslı amnistiya aktının qəbul edilməsi təşəbbüsü ilə çıxış etdi. 2007-ci il 8 mayda Mehriban xanımın hazırladığı "Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin xatirəsinə həsr olunmuş amnistiya haqqında" qərar layihəsinin müzakirəsində o, öz çıxışında qeyd etmişdir ki, " səhv etmiş, cinayət törətmiş insanlara bir daha imkan verməliyəm ki, onlar azad həyata qayıtsınlar, ailələrinə, yaxınlarına qovuşsunlar, cəmiyyətdə öz yerlərini tapa bilsinlər".

Azərbaycan parlamentarizmi tarixində ilk dəfə olaraq Milli Məclisin deputatı tərəfindən irəli sürülmüş və geniş ictimai dəstək almış bu amnistiya aktı böyük mənəvi-əxlaqi və siyasi məzmun daşıyırmışdır. O, bu təşəbbüsü ənənəyə çevirərək 2009 və 2013-cü illərdə də eyni müraciətlə çıxış etmiş və nəticədə 2009-cu ildə 9564, 2013-cü ildə isə təqribən 9000 nəfər azadlığa buraxılmışdır.

"FOND DA, JURNAL DA KİFAYƏT QƏDƏR MÜRƏKKƏB VƏZİFƏLƏRİ YERİNƏ YETİRMƏLİ İDİ"

Aktiv ictimai fəaliyyətə 1995-ci ildə Azərbaycan Mədəniyyət Fondunu yaratmaqla başlayıb. 1996-cı ildə Azərbaycan mədəniyyətinin geniş təbliğ olunması məqsədilə üç dildə (Azərbaycan, ingilis və rus) çap olunan "Azərbaycan-İrs" jurnalını təsis edib. Müsahibələrindən birində Azərbaycan Mədəniyyət Fondunun və "İrs" jurnalının yaradılma məqsədlərini Mehriban Əliyeva belə maraqlı izah etmişdir: "Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları Fondunu yaranarkən onun əsas məqsədi Azərbaycan mədəniyyətini təbliğ etmək, tanıtdırmaq idi. "İrs" jurnalını da mən elə onda təsis etdim. Jurnal, əslində, Fondun fəaliyyətini işıqlandırmaqla məşğul olurdu və müəyyən bir mövzuya həsr edilən hər bir nömrə həm populyar, həm də tədqiqat materialı idi. İftixarla deyə bilərəm ki, Azərbaycan mədəniyyəti barədə bizdən əvvəl hələ heç kim belə şirin yazmayıbdır. Məsələn, miniatürdən və ya memarlıq abidələrindən yazmaq qarşımıza məqsəd qoyduqda, əməkdaşlığa, əslində, həm akademiya alimlərini, həm jurnalistləri, həm də sənətsünasları cəlb etmişdik. Fond da, jurnal da kifayət qədər mürəkkəb vəzifələri yerinə yetirməli idi. O illər müstəqil Azərbaycanın təşəkkül illəri idi. Siyasi, iqtisadi dəyişikliklərlə yanaşı, köhnə ideologiyadan xilasolma prosesi də gedir, stereotiplər dağıdılırdı. Kifayət qədər təlatümlü həmin dövrdə mədəni irsimiz yenidən fikir süzgəcindən keçirilir, özəli milli ənənələrə və köklərə qaydılırdı".

HEYDƏR ƏLİYEV İDEYALARINA SƏDAQƏT

Azərbaycan tarixinə müstəqil dövlət qurucusu kimi daxil olmuş Heydər Əliyevin xatirəsinə xalqımızın ehtiramını ifadə etmək arzusunun, onun zəngin mənəvi irsini əks etdirmək, azərbaycançılıq fəlsəfəsinin ölkəmiz üçün əhəmiyyətini vurğulamaq, milli dövlətçilik ideyalarını yeni nəsillərə aşılamaq zərurətindən irəli gələrək yaradılmış Heydər Əliyev Fondu müxtəlif layihələr həyata keçirərək, cəmiyyət quruculuğunda fəal iştirak edir, ölkənin sosial-iqtisadi inkişafına öz töhfəsini verir.

İctimai-siyasi, mədəni həyatda aparıcı qüvvəyə çevrilmək, əməli fəaliyyətilə böyük

nüfuzə sahib olmaq, örnəyə çevrilmək böyük məsuliyyət və zəhmətin bəhrəsidir. Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın Azərbaycanın ictimai-siyasi, mədəni həyatında müstəsna rola malik olması onun vətənə bağlılığından irəli gəlir. Müstəqil Azərbaycanda Ümummilli Lider Heydər Əliyev ideyalarını davam etdirən və mövcud prinsiplər və ənənə ilə fəaliyyət göstərən Heydər Əliyev Fondu genişmiqyaslı fəaliyyəti onu nəinki Azərbaycanda, hətta onun hüdudlarından kənarda belə əks-səda doğurub. Heydər Əliyev ideyalarını dəstəkləyərək, ölkənin sosial-iqtisadi, mədəni tərəqqisi, sivil dünya birliyinə inteqrasiyası, xalqın maddi rifahının yaxşılaşması naminə fəaliyyətini davam etdirir.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev

çalışmalarının birində Heydər Əliyev Fondunun fəaliyyətini yüksək qiymətləndirərək bildirmişdir ki, ən böyük xeyriyyəçi nəinki Azərbaycanda, Cənubi Qafqazda Heydər Əliyev Fondudur. Yarandığı zamandan bu günə qədər Fondun əsas məqsədinin, vəzifəsinin insanlara kömək göstərmək, Azərbaycan mədəniyyətini dünyada təbliğ etmək, təhsil, səhiyyə, mədəniyyət, incəsənət, elm sahələrinə töhfə verməkdən ibarət olduğunu diqqətə çatdırmışdır: "Azərbaycanın multikultural dövlət kimi, müasir dövlət kimi dünyada tanınmasında Heydər Əliyev Fondunun müstəsna xidmətləri vardır. Məhz Fondun fəaliyyəti nəticəsində Azərbaycan daha çox tanınır və məhz bu əməl bizə İkinci Qarabağ müharibəsi dövründə kömək göstərirdi.

Ardı Səh. 5

Milyonların ümid və sevgi ünvanı

Əvvəli-Səh-4

Çünki Azərbaycan xalqı yaxşı bilir ki, o vaxt erməni lobbisi və onun havadarları Azərbaycan haqqında olmazın yalanlar uydurub media məkanına atmışlar. Ancaq uzun illər ərzində Heydər Əliyev Fondunun müxtəlif ölkələrdə fəaliyyəti və Azərbaycanın müasir, mütərəqqi dövlət kimi tanındılması bu təbliğatı alt-üst etmişdir. Bu gün Heydər Əliyev Fondu qarşısında yeni vəzifələr dayanır. Ənənəvi fəaliyyətlə yanaşı, bu gün Fond azad edilmiş torpaqlarda geniş fəaliyyətə başlamışdır".

Fondun humanitar missiyada fəaliyyət proqramlarının həyata keçirilməsi vətəndaşların qayğı və problemlərinin həllində müstəsnaıdır. Həyata keçirilən bütün layihələr vətəndaşların hərtərəfli qayğı ilə əhatələnməsi, sosial rifahının yüksəldilməsi məqsədini daşıyır. Uşaq bağçalarının, orta məktəblərin, səhiyyə müəssisələrinin təmir və inşası, eləcə də, əqli, fiziki cəhətdən zəif, qüsurlu olan uşaqlara, yaşlı və kimsəsiz insanlara maddi və mənəvi dəyər almaq, şəkərli diabet, böyrək çatışmazlığından əziyyət çəkənlərə pulsuz və yüksək səviyyədə yardım və kömək göstərilməsi Heydər Əliyev Fondunun gördüyü işlərin uğuru olaraq qəbul edilir. Mehriban xanım Əliyeva isminə böyük bir məhəbbət və ehtiram hissi yaratmışdır. Öz varlığı ilə məmləkətinə şərəf gətirən Mehriban xanım Əliyeva Azərbaycan qadını, Azərbaycan insanı obrazını yaradıb.

Yer üzündə sülh və təhlükəsizlik, sivilizasiyalararası dialoq mühitinin formalaşması, tarixi-mədəni irsin qorunması kimi olduqca vacib məsələlərin həllinə Mehriban Əliyevanın verdiyi şəxsi töhfələr, etnik-mədəni və dini müxtəlifliyin tənzimlənməsi sahəsində Azərbaycanın zəngin təcrübəsi dünya ictimaiyyəti tərəfindən yüksək dəyərləndirilir və öyrənilir. Mehriban xanım multikultural dəyərlərin və milli mədəniyyətimizin təbliği, Azərbaycan həqiqətlərinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasında yorulmadan fəaliyyət göstərir. Məhz onun səylərinin nəticəsi olaraq İçərişəhər, o cümlədən Şirvanşahlar Sarayı və Qız qalası, Qobustan qayaüstü rəsmləri, Xan Sarayı ilə birgə Şəkinin tarixi mərkəzi UNESCO-nun Ümumdünya İrs Siyahısına daxil edilib. Həmçinin muğam və aşıq sənətimiz, "Kamança simli musiqi alətinin hazırlanması və ifaçılıq sənəti", "Dədə Qorqud irsi", Azərbaycan kələğayı sənəti Qeyri-Maddi Mədəni İrs üzrə Reprezentativ Siyahısına salınıb. Bundan başqa, Azərbaycan 2019-cu ilin iyulunda UNESCO-nun Ümumdünya İrs Komitəsinin 43-cü sessiyasına uğurla ev sahibliyi edib.

Qloballaşma prosesində Azərbaycan mədəniyyətinə xüsusi diqqət ayrılaraq, Azərbaycan mədəniyyətinin geniş təbliği, sağlam mənəvi dəyərlərin qorunması ilə

bağlı aparılan işlər də diqqətdən kənarda deyil. Mehriban xanım Əliyevanın Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafında, dünyada təbliğində əvəzsiz xidmətləri vardır. Azərbaycanın Birinci Xanımı ölkəmizdə müntəzəm olaraq keçirilən müxtəlif beynəlxalq mədəniyyət tədbirlərinin və festivallarının təşkilində mühüm rol oynayır. Beynəlxalq muğam festivalı və muğam ifaçılarının müsabiqəsi, M.Rastropoviç adına, eləcə də D.Şostakoviçin və Bülbülün yubileyinə həsr edilmiş beynəlxalq festivallar, Qəbələ Musiqi Festivalı, Aşıqların Beynəlxalq Festivalı kimi tədbirlər məhz Mehriban Əliyevanın yaxından dəstəyi ilə həyata keçirilib. Bakıda Beynəlxalq Muğam Teatrının, Müasir İncəsənət Muzeyinin binaları tikilib, açıq səma altında "Qala" arxeoloji-etnoqrafik muzey kompleksi yaradılıb.

"YENİLƏSƏN AZƏRBAYCANA YENİ MƏKTƏB"

Hər bir addımı böyük rəğbətlə qarşılanan Fondun humanitar missiyada fəaliyyət proqramlarının həyata keçirilməsi vətəndaşların qayğı və problemlərinin həllində müstəsnaıdır. Həyata keçirilən bütün layihələr vətəndaşların hərtərəfli qayğı ilə əhatələnməsi, sosial rifahının yüksəldilməsi məqsədini daşıyır. Uşaq bağçalarının, orta məktəblərin, səhiyyə müəssisələrinin təmir və inşası, eləcə də, əqli, fiziki cəhətdən zəif, qüsurlu olan uşaqlara, yaşlı və kimsəsiz insanlara maddi və mənəvi dəyər almaq, şəkərli diabet, böyrək çatışmazlığından əziyyət çəkənlərə pulsuz və yüksək səviyyədə yardım və kömək göstərilməsi Heydər Əliyev Fondunun qısa bir zaman məsafəsində gördüyü işlərin uğuru olaraq qəbul edilir.

Azərbaycanda uşaqların sağlam və gümrah böyümələri, onların Vətənə layiqli övlad kimi yetişməsi, mükəmməl təhsil almaları dövlətin daim diqqət mərkəzində saxladığı prioritet məsələlərdəndir. Azərbaycanın Birinci xanımı Mehriban Əliyeva uşaqların xoşbəxt gələcəyi üçün bütün imkanlardan istifadə edir, bu sahəni daim diqqət mərkəzində saxlayır. Heydər Əliyev Fondunun bu sahədə gördüyü işləri isə sadalamaqla qurtaran deyil. Valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların rifah halının yaxşılaşdırılması, hüquqlarının qorunması, cəmiyyətdə hərtərəfli inkişafı, onlara yüksək səviyyədə səhiyyə xidmətlərinin göstərilməsi Heydər Əliyev Fondunun diqqətdə saxladığı ən vacib məsələlərdəndir. Fondun prezidentinin təşəbbüsü ilə hazırlanmış "Uşaq evləri və internat məktəblərinin inkişafı Proqramı" çərçivəsində xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqların təhsil aldıqları onlarla internat məktəbi və uşaq evləri əsaslı təmir edilib, ən müasir avadanlıqlarla təchiz olunmuşdur. Hətta, kimsəsiz uşaqlara ev şəraitinə uyğun mühit

yaradılmışdır. Gənc nəslin təhsili və sağlamlığının qorunması Heydər Əliyev Fondunun fəaliyyətinin prioritet istiqamətlərindən biri olduğundan Fond ölkədə həyata keçirilən təhsil və səhiyyə islahatlarında xüsusi fəallıq nümayiş etdirir. Heydər Əliyev Fondunun bu sahədə həyata keçirdiyi tədbirlər isə birbaşa genefondun qorunmasına, bu sahədə mövcud problemlərin əsaslı həllinə yönəlmişdir.

Heydər Əliyev Fondu yaradığı ilk gündən təhsilə yardımı öz fəaliyyətinin prioritet istiqaməti elan etmişdir. Mehriban xanım Əliyevanın "Yeniləşən Azərbaycana yeni məktəb" Proqramı əsasında təhsil sahəsində mövcud olan problemlərin həllinə nail olundu. Müasir standartlara cavab verən təhsil kompleksləri yaratmaqla proqram çərçivəsində müasir standartlara cavab verən məktəb binaları inşa olunaraq yenidən quruldu. Fondun "Yeniləşən Azərbaycana yeni məktəb" proqramı çərçivəsində ölkə miqyasında müasir standartlara cavab verən təhsil kompleksləri yaradılıb, tədrisin səviyyəsinə bilavasitə təsir edən problemlər aradan qaldırılıb. "Yeniləşən Azərbaycana yeni məktəb" proqramı çərçivəsində 100 mindən çox şagirdin təhsil aldığı 500-dən çox məktəb binası inşa olunub və yenidən qurulub. "Uşaq evləri və internat məktəblərinin inkişafı", "Təhsilə dəstək", "Məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin inkişafı" və digər proqramlar təhsilin inkişafında mühüm rola malikdir. Statistik rəqəmlərə istinadən deyə bilərik ki, "Uşaq evləri və internat məktəblərinin inkişafı" proqramı çərçivəsində 40-dan çox uşaq müəssisəsi əsaslı təmir edilib. Fondun "Təhsilə dəstək" proqramı çərçivəsində isə tədrisin keyfiyyətini yüksəltmək məqsədi ilə təhsil müəssisələri əyani vəsaitlərlə təmin olunur. Heydər Əliyev Fondunun həyata keçirdiyi "Təhsilə dəstək" layihəsi çərçivəsində Azərbaycandan kənarda belə, bu humanizm prinsiplərinə əsaslanan layihələr reallaşdırılır.

Azərbaycan haqqında həqiqətləri beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırmağa önəm verən Heydər Əliyev Fondu tərəfindən həyata keçirilmiş layihələr sırasında "Qarabağ həqiqətləri" bukletlər toplusunun nəşri xüsusi əhəmiyyətə malikdir. "Müharibə və tarixi-mədəniyyət abidələrimiz" kitabında Azərbaycanın 30 ilə yaxın işğal altında olmuş ərazilərindəki ziyarətəgahlar və digər tarixi-mədəniyyət abidələri haqqında ətraflı məlumat verilir. "Qarabağ həqiqətləri" silsiləsinin davamı olaraq 2007-ci ildə Heydər Əliyev Fondu Ermənistanın Azərbaycan mədəniyyətinə, maddi-mənəvi irsimizə qarşı məqsədyönlü şəkildə həyata keçirdiyi vandalizm siyasətindən və onun acı nəticələrindən bəhs edən "Azərbaycana qarşı müharibə: mədəni irsin hədəfə alınması" kitabını ingilis dilində nəşr etdirdi. Kitaba işğal olunmuş rayonlarımızda-

ki mədəni sərvətlərimizin siyahısı, xəritələr, habelə Ermənistan ərazisində və işğal altındakı bölgələrimizdəki tarixi və mədəniyyət abidələrimizin əvvəlki və indiki vəziyyətini əks etdirən videomateriallar əlavə olunub. Rus alimi, yazıçı-tarixçi, professor Rudolf İvanovun "Beyazidin müdafiəsi: həqiqət və yalan", "Əlahəzrətin general - adyutanti. Hüseyn xan Naxçıvanski haqqında dastan", "Sovet İttifaqı adından" kitabları rus dilində nəşr olunub.

HƏQİQİ XOŞBƏXTLİYƏ VƏ HARMONİYAYA APARAN YOL

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin ən yaxın silahdaşı olaraq Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyeva Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə 2020-ci ilin 27 sentyabrında başlanan 44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycanın haqlı mövqeyini, düşmənin dinc sakinləri hədəf alan hücumlarını beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılması istiqamətində öz sözünü deyərək, vətəndaşlıq mövqeyini nümayiş etdirdi. Müharibədən sonrakı mərhələdə də Mehriban xanım Əliyevanın dövlət başçısı ilə birlikdə işğaldan azad olunan ərazilərə səfər etmişdir və bu gün də belədir. İşğaldan azad olunan ərazilərdəki erməni vandallıqları onu dənəşətə gətirmiş və sonradan öz paylaşımlarında bunu ictimaiyyətin diqqətinə çatdırır. Müzəffər Azərbaycan Ordusunun təcavüzkar Ermənistanı məğlub edərək, işğaldan azad etdiyi Vətən torpaqlarında bu gün həyata keçirilən tikinti-bərpa işlərində Mehriban xanım Əliyevanın da həyata keçirdiyi layihələr töhfəsini verməkdədir. Artıq bu işlərin ilkin addımlarını və reallaşan layihələri görürük.

Heydər Əliyev Fondu Vətən müharibəsi zamanı şəhid olan hərbiçilərin ailələrini və qazilərimizi də daim diqqətdə saxlayır, onların qayğısına qalır. Fond bu kateqoriyadan olan insanların qayğıları ilə yaxından maraqlanır, onları rahat edən məsələlərin həlli istiqamətində mütəmadi tədbirlər həyata keçirir. Döyüşlərdə yaralanan hərbiçilərimiz müalicə və reabilitasiya üçün Türkiyəyə göndərilib, həmçinin sağlamlıqlarını itirmiş bir qrup əsgər və zabıt yüksək texnologiyalı protedzlərlə təmin edilib.

Torpaqlarımızın azad olunması uğrunda mübarizəyə siyasi-mənəvi dəstək, xalqımızı milli həmrəyliyə səsləyən, şanlı Ordumuzu Qələbəyə ruhlandıran müraciət və çağırışlar, müharibədən sonra isə dövlətimizin başçısı ilə birlikdə Qarabağa çoxsaylı səfərlər, Şuşada möhtəşəm "Xarıbülbül" Musiqi Festivalının təşkili Birinci Xanımın xidmətləri sırasında xüsusi yer tutur.

Xeyriyyəçilik və humanizm kimi dəyərlərdən yoxrılmış fəaliyyət insanlığa, bəşəriyyətə xidmət etmək kimi ali bir dəyərə söykənir. İllərdir ki, yorulmaq bilmədən çalışan və böyük əhəmiyyət kəsb edən, müasir dünyamızın çağırışlarına cavab verən layihələri ilə milyonlarla insanın sevgisini qazanan Azərbaycanın Birinci xanımı Mehriban Əliyeva gördüyü işlərlə mənəvi rahatlıq tapır. Bu fəaliyyət özünün vurğuladığı kimi, sarsılmaz həqiqətlərə söykənir: "Əxlaq və mənəviyyət, insaniyyət və şəfqət, inam və məhəbbət, xeyirxahlıq və saf niyyətlər Yaradanın hər birimizə bəxş etdiyi ən gözəl keyfiyyətlərdir", - deyən Mehriban xanım Əliyeva valideynlərindən əxz etdiyi dəyərləri hər zaman üstün tutaraq, onların öyrətdikləri həqiqətə və mənəviyyətə can atmağı özünün həyat məqsədinə çevirib: "Onlar öz varlığı ilə ləyaqət və şərəf hissinin hər şeydən üstün olduğunu aşılıdılar. Öyrətdilər ki, alicənablıq və dürüstlük, mənəviyyət və şəfqət, xeyirxah əməllər, inam və məhəbbət – həqiqi xoşbəxtliyə və harmoniyaya aparan yoldur". Bəli, bu yol böyük bir yoldur. İnsanlığa aparan yoldur. Söhbət insan anlamından gedirsə, bu məfhumun arxasında dayanan amillər ən böyük dəyərlərə yol açır.

NƏZAKƏT ƏLƏDDİNQIZI

Üçtərəfli görüşün əks-sədası

Türkmənistan, Özbəkistan və Azərbaycan nəqliyyat və logistika infrastrukturunu inkişaf etdirmək üçün yeni regional ittifaq yaratmaq üçün güclərini birləşdirir. Rusiyada hesab edirlər ki, "bu addım təkcə regional integrasiya istəyi ilə deyil, həm də Mərkəzi Asiya və Əfqanıstanın xammallarına çıxışı təmin edən Avropanın "Global Gateway" strateji təşəbbüsünə əməl etməkdən irəli gəlir". Hətta bu planlar üçün əsas sınağın Xəzər dənizinin kritik dayazlaşması ola biləcəyini də irəli sürürlər. Qeyd edək ki, Türkmənistan, Azərbaycan və Özbəkistan liderləri dostluq əlaqələrini möhkəmləndirmək üçün Avaza milli turizm zonasında görüş keçiriblər.

Avqustun əvvəlində BMT-nin dənizə çıxışı olmayan inkişaf etməkdə olan ölkələr üzrə III konfransı çərçivəsində Özbəkistan, Türkmənistan və Azərbaycan yeni regional ittifaqın yarandığını elan ediblər. Türkmən xalqının lideri, Xalq Məsləhətinin (Xalq Şurasının) sədri Qurbanqulu Berdiməhəmmədovun təklif etdiyi bu təşəbbüs avqustun 22-23-də hazırlanıb - Azərbaycan və Özbəkistanın başçıları yenidən Türkmənistanı səfər ediblər. Bu görüşün məqsədi geniş spektrdə kommunikasiya və əməkdaşlıq perspektivlərini ətraflı müzakirə etmək idi. Səfər proqramına Qurbanqulu Berdiməhəmmədov və prezidentlər İlham Əliyev və Şavkat Mirziyoyev arasında ikitərəfli danışıqlar, ardınca isə tammiqyaslı üçtərəfli sammit daxil edilib.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev xüsusilə vurğulayıb ki, belə üçtərəfli görüşlər sadəcə söhbət deyil, qardaş ölkələrə "əla nəticələr" verəcək real faydalardır. "Azərbaycan, Türkmənistan və Özbəkistan Şərqlə Qərbi, Şimala Cənubu birləşdirən mühüm geostrateji mövqeyə malikdir. Ölkələrimizin qarşısında nəqliyyat-tranzit əməkdaşlığı sahəsində yeni vəzifələr və imkanlar durur. Bunların arasında Orta Dəhliz, limanların genişləndirilməsi, dəmir yolu məsələlərini biz bu gün hörmətli qardaşım Qurbanqulu Məlikquliyevlə geniş müzakirə etdik. Bu məsələləri Şavkat Miromonoviçlə də son görüşümüzə müzakirə etmişik. Yəni, üç ölkənin nəqliyyat, tranzit, logistika istiqamətində birgə səylər göstərməsi nəinki ölkələrimiz üçün, böyük region üçün mühüm əhəmiyyət daşıyacaq.

Mənim qardaşlarımla qeyd etdikləri kimi, energetika sahəsində əməkdaşlıq etmək üçün gözəl imkanlar var. Bizim Türkmənistanla ənənəvi energetika əməkdaşlığımız vardır. Biz Özbəkistanla da bu sahəyə artıq qədəm qoymuşuq. Bizim dövlət neft şirkətimiz SOCAR artıq Özbəkistanda neft yatağının işlənilməsinə də başlayıb, kontrakt imzalanıb. Ümid edirik ki, yaxın bir-iki il ərzində bizə gözəl xəbərlər verəcəklər. Özbəkistanda böyük neft yatağının kəşf edilməsi xəbərini biz hamımız səbirsizliklə gözləyirik", deyə dövlətimizin başçısı bildirib.

Özbəkistan Prezidenti Şavkat Mirziyoyev öz növbəsində əlavə edib ki, üç ölkənin böyük tranzit potensialı var. Mövcud və yeni nəqliyyat dəhlizlərini birləşdirməklə, Özbəkistan liderinin fikrincə, Özbəkistan, Türkmənistan və Azərbaycan ərazilərindən keçməklə Çini Cənubi Asiya, Yaxın Şərq və Avropa ilə birləşdirəcək etibarlı və səmərəli marşrut yaratmaq olar.

Özbəkistan artıq bu sahəni fəal şəkildə inkişaf etdirir: Çin-Özbəkistan dəmir yolunun tikintisinə başlanılıb, Pakistan və Əfqanıstanla Trans-Əfqan dəhlizi haqqında

Türkmənistan, Azərbaycan və Özbəkistan nəqliyyat marşrutlarını inkişaf etdirmək barədə razılığa gəliblər

memorandum imzalanıb. Mirziyoyevin sözlərinə görə, yeni yük axınları hər üç ölkənin infrastrukturunu yükləməlidir. Liderlər həmçinin Zəngəzur dəhlizinin də daxil olduğu Orta Marşrutun inkişafını müzakirə ediblər. Həmçinin Türkmənbaşı və Bakı limanlarının modernləşdirilməsi - onların keçid qabiliyyətinin artırılması, müasir logistikanın yaranması, vahid tarif siyasəti, rəqəmsallaşma və yüklərə nəzarət məsələləri müzakirə olundu. Özbəkistan da öz növbəsində biznesin əsas bazarlara daha sürətli və gəlirli daxil olmasına kömək etmək üçün nəqliyyat tariflərini azaltmağa hazırdır. Bundan əlavə, Özbəkistan Xəzər dənizi ilə daşıma üçün öz bərə potensialını inkişaf etdirməkdə maraqlıdır. Bütün bu təşəbbüslərin həyata keçirilməsi üçün Mirziyoyev yol xəritəsinin yaranmasını və əsas istiqamətlər üzrə nazirlərin mütəmadi görüşlərinin təşkilini təklif edib.

Qurbanqulu Berdiməhəmmədov Avropaya yaşıl enerjinin tədarükü layihəsinin perspektivlərini də qeyd edib. O, ənənəvi karbohidrogenlər sahəsində geoloji kəşfiyyat və Xəzər şelfində yataqların işlənməsi imkanlarının birgə öyrənilməsinə təklif edib.

Üç ölkənin - Türkmənistan, Azərbaycan və Özbəkistanın bu ittifaqı artıq institusionalaşdırılıb. Bu, daha çox onlar arasında artıq formalaşan əlaqəni möhkəmləndirməyindən irəli gəlir. İqtisadi baxımdan Türkmənistan və Qazaxıstanın iştirakı olmadan bu cür tərəfdaşlıqlar öz mənasını itirir - axı Özbəkistanın Xəzər dənizinə çıxışı yoxdur. Əgər, ilin birinci yarısında Azərbaycan və Türkmənistan arasında ticarət dövriyyəsi təxminən 140 milyon dollar təşkil edirdisə, Özbəkistanla ticarətin həcmi 500 milyona yaxınlaşıb, halbuki, bu rəqəm ötən ilin sonuna olan məlumata görə, 1,15 milyard dollar idi.

Ölkələrdə oxşar malların istehsalı bu aliyansı daha çox siyasi motivli edir. Bu, beynəlxalq arenada ölkələrin mövqelərini gücləndirmək və tranzit icazələri ilə bağlı çətinliklərə baxmayaraq, Özbəkistanın ixracını və Türkmənistan və Azərbaycan ərazisindən tranzitini asanlaşdırmaq üçün nəzərdə

tutulub. İndi bu, daha çox qeyri-rəsmi birlikdir, lakin bütün iştirakçılar üçün faydalı olan real nəqliyyat və logistika layihələri həyata keçirilərsə, tam hüquqlu bir birlik olmaq potensialına malikdir.

Türkmənistanlı ekspert Derya Karayevin fikrincə, bu sammit Mərkəzi Asiya və Xəzər regionu ölkələrinin Avropaya çıxışını təmin etmək, onun xammalına, o cümlədən Əfqanıstana çıxışı, eləcə də regiondan Çinə tranzit marşrutlarına çıxışı təmin edən iri mütərəqqi prosesinin tərkib hissəsi kimi qəbul edilə bilər və edilməlidir. "Real fəaliyyətlərin konsepsiyası və proqramı çoxdan təsvir edilib və Global Gateway adlanır və o, məhz bu ideyaya uyğunlaşdırılıb. Növbəti addım Mərkəzi Asiya dövlətləri başçılarının sentyabrda Daşkənddə keçirilməsi planlaşdırılan sammiti olacaq, burada İlham Əliyev artıq dəvət olunub və onun bu formata qoşulması ilə bağlı fikirlər artıq səsləndirilir, bütünlüklə razılıq nəinki bütünlüklə yekunlaşmalıdır. Bütün bunların finalı isə dekabrda Aşqabadda Türkmənistanın daimi neytrallığının 30 illiyinə həsr olunmuş "Sülh və Etibar" beynəlxalq forumunda olacaq", - Derya Karayev bildirib.

Ekspert vurğulayıb ki, artıq demək olar ki, bütün Avropa liderləri "Sülh və Etibar" forumuna dəvət alıblar: Avropa Komissiyasının rəhbəri Ursula fon der Leyen, Avropa Şurasının prezidenti Antonio Kosta, Almaniya, Fransa, İsveçrə Konfederasiyasının prezidentləri, İtaliya və Gürcüstanın baş nazirləri, Şahzadə II Albert, Monakoya Kralı II Albert, Estoniya və Litva liderləri, İsveçrə, Kipr. Euronews televiziya şirkətinin idarə heyətinin sədri Pedro Varqas David, həmçinin BMT-nin baş katibi Antonio Quterreş, Çin, İran, Qətər, İraq və Mərkəzi Asiya ölkələrinin liderləri də dəvətlilər sırasındadır. Amma Rusiya bu tədbirə dəvət almayıb. "Təşkilatçılar, ilk növbədə, Rusiyaya tam dost olmayan dövlətlərin başçılarını dəvət edərək, bu ölkədən yüksək səviyyəli qonaqların iştirakını qeyri-mümkün etmək üçün hər şeyi ediblər. Türkmənistanın Avaza şəhərində keçirilən görüş ərəfəsində Vaşinqtonda

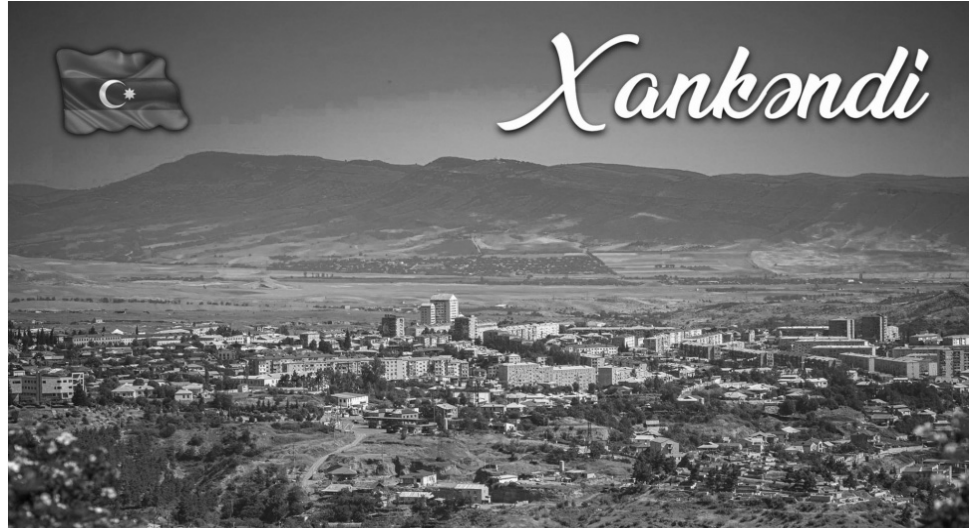
Türkmənistanın Xarici İşlər Naziri Rəşid Meredov və ABŞ Dövlət Katibi Mark Rubio arasında transxəzər və digər nəqliyyat və logistika layihələrinə integrasiya etmək barədə danışıqlar aparılıb", - ekspert vurğulayıb. Onun fikrincə, regionda Rusiya ilə Qərbin qarşıdurmasına birmənalı qiymət vermək çətindir, çünki hər bir ölkənin öz prioritetləri var. Beləliklə, Türkmənistan Rusiyanın "Şimal-Cənub" layihəsini dəstəklədiyini bəyan etməsinə baxmayaraq, Rusiyanın mövqelərinə təsir edə biləcək problemlərlə üzləşir. "Əsas məsələ nəqliyyat konsepsiyalarında mühüm rol oynayan Xəzərin vəziyyətidir. Zaman-zaman Xəzəryanı ölkələrin yüksək rütbəli nümayəndələri Rusiyanın dəniz səviyyəsinin aşağı salınmasına görə məsuliyyət daşıdığını nəzərdə tutan təkliflər səsləndiriblər. Üstəlik, Türkmənistan Xəzəryanı ölkələrin fəvqəladə sammitinin çağırılmasını təklif edib, lakin bu, praktiki olaraq bu problemin müzakirəsi ideyası ilə bağlı olub. Xəzər dənizinin ətraf mühitinin mühafizəsi üzrə Tehran Konvensiyasının imzalanmasının ildönümü şərəfinə növbəti və yubiley sammitinin çağırıldığını elan edən İrandır", - deyə Karayev qeyd edib.

Bura BMT proqramı və ya layihəsi statusu almalı olan yeni Xəzər ekoloji platforması təşəbbüsü də daxil edilib. Bununla belə, Rusiya hakimiyyətinin iki həftə əvvəl Türkmənistanın Avaza şəhərində keçirilən BMT-nin dənizə çıxışı olmayan ölkələrin III konfransında səsləndirdiyi eyni mövqe bu həvəsi bir az da soyudub, çünki Rusiya baş nazirinin müavini Dmitri Patruşev bütün ekoloji məsələlərin müstəsna olaraq Tehran Konvensiyasının mövcud müqavilə bazası çərçivəsində həll ediləcəyini bəyan edib. Və təbii ki, bu nəqliyyat və siyasi intriqaların ən zəif həlqəsi Xəzər dənizidir, onun səviyyəsinin aşağı düşməsi artıq dəniz daşımalarının maya dəyərinin artmasına gətirib çıxarır və gələcəkdə bu amil hətta su anbarı vasitəsilə tranzitin fundamental mövcudluğu üçün həlledici ola bilər.

V.VƏLİYEV

Azərbaycanımızın qədim diyarı olan Xankəndi yaxın vaxtlarda bünövrəsinin qoyulmasının 280 illiyini qeyd edəcək. Xanların istirahət məskəni olaraq inşa edilən şəhər müxtəlif dövrlərdə yadellilərin işğalına məruz qalmışdır. Ancaq heç zaman əyilməmiş, ayaqda durmağı bacarmışdır. 30 il erməni işğalı zaman şəhərin milli ornamentini, xüsusiyyətini, memarlıq üslubunu, xalqımıza məxsus inceliklərini dəyişməyə cəhd edilsə də, buna nail ola bilməmişlər. Sanki şəhər vəhşilərə müqavimət göstərmiş, təsirli münasibəti ilə öz əzəmətinə qoruyub, saxlaya bilmişdir. Millətimizin müəyyən səbirsiz təbəqəsi kimi "Xanın kəndi" də 30 il gözləmişdir. Nəhayət, gün yetişdi və Fətəh Sərkərdə, Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Müzəffər ordumuz işğal altında olmuş bir sıra ərazilərimiz kimi Xankəndini də terrorçulardan təmizləməyə nail oldu.

2023-cü il oktyabrın 15-də Fətəh Sərkərdə, Prezident İlham Əliyev Xankəndidə üçrəngli bayrağımızı ucaldan

Xankəndi inkişafının yeni dövrünə qədəm qoyur

zaman etdiyi tarixi çıxış on illər yaddaşlardan silinməyəcək, kitabların, qəzetlərin, saytların, televerilişlərin baş yazısı, xəbəri olacaq: "Bu gün bütün Azərbaycan xalqı ürəkdən sevinir, bütün Azərbaycan xalqı "Allah şükür" deyir. Bu günü biz 30 ildən çox gözləmişdik. Ancaq hər birimiz, əminəm və inanırıq ki, bu gün gələcək".

"Bizdən sonra gələn nəsillər bu Qələbə ilə əbədi və haqlı olaraq fəxr edəcəklər"

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev çıxışında bildirdi ki, bu gün burada olmağımızın əsas səbəbkarı Azərbaycan xalqıdır, Azərbaycan övladıdır: "Elə bir gənc nəsil yetişdirdik ki, Vətən, torpaq uğrunda ölümə getməyə hazır idi və ölümə də gedirdi. Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət ələsin. Biz onların ruhu qarşısında baş əyirik. Biz Azərbaycan xalqı olaraq onlara əbədi borclu-yuq. Həm üç il bundan əvvəl, həm son üç il ərzində, həm də sentyabr ayında keçirilmiş antiterror əməliyyatı zamanı Azərbaycan əsgəri, zabiti əsl qəhrəmanlıq, vətənpərvərlik, fədakarlıq göstərmişdir. Biz Ordumuzla, Silahlı Qüvvələrimizlə fəxr edirik, onlar bizim qürur mənbəyimizdir. Təkcə Azərbaycan vətəndaşları yox, əminəm ki, dünyada yaşayan on milyonlarla azərbaycanlı Azərbaycan əsgəri və zabiti ilə, Azərbaycan dövləti ilə haqlı olaraq fəxr edir".

Fətəh Sərkərdə İlham Əliyev onu da qeyd etdi ki, Azərbaycan xalqı mənə 20 il bundan əvvəl böyük etimad göstərmişdir və bu illər ərzində mən bunu hər zaman hiss etmişəm, bu inam daha da artmışdır: "Bu gün vaxtilə - hələ işğal dövründə dediyim sözlər və xalq tərəfindən təkrarlanan sözlər mənim üçün ən böyük mükafatdır. Mən o vaxt demişdim ki, nəyi, necə, nə vaxt etmək lazımdır, onu mən bilirəm. İkinci Qarabağ müharibəsi dayanan-da da Azərbaycan xalqı bildirdi ki, mən bunu bilirəm. O gündən üç il keçməmiş biz bu gün buradayıq, Xankəndidəyik, Xankəndinin mərkəzindəyik, Azərbaycan Gerbi, Azərbaycan Bayrağı altında. Bu, böyük xoşbəxtlikdir və

tarixi hadisədir. İndi bu tarix haqqında danışmaq mənim üçün bəlkə o qədər də düzgün deyil. Çünki bu tarixi biz yaşamışıq, bu tarixi biz yaratmışıq. Azərbaycan xalqı elə bir Qələbə qazanıb ki, həm dillər əzbəri olub, həm də bu Qələbə əbədi bizimlə olacaq. Bu Qələbə bizim tariximizdə əbədi olacaq. Bizdən sonra gələn nəsillər bu Qələbə ilə əbədi və haqlı olaraq fəxr edəcəklər".

Prezident İlham Əliyev çıxışında fəxarətlə vurğuladı ki, əziz həmvətənlər, bu meydanda bu gün durmaq böyük xoşbəxtlikdir, böyük fərəhdir, qürur mənbəyidir: "Mən qürur hissi ilə Azərbaycan Bayrağını bu gün qaldırıram və doğma xalqıma bir daha demək istəyirəm ki, biz bu Qələbəyə layiqik. Azərbaycan xalqı bu Qələbəni öz qanı, canı bahasına əldə etmişdir. Bu gün burada qaldırdığım Bayraq burada əbədi dalğalanacaq və biz burada əbədi yaşayacağıq. Qarabağ bizimdir, Qarabağ Azərbaycanıdır!"

İşğaldan azad edilən ərazilərimiz cənnətə çevrilir

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev çıxışlarının birində qeyd etmişdi ki, biz işğaldan azad edilən ərazilərimizi cənnətə çevirəcəyik. Bəli, verilən bu vədə yerinə yetirilməkdədir. Artıq tam qətiyyətlə qeyd etmək olar ki, işğaldan azad edilən ərazilərimiz Prezidentimizin də qeyd etdiyi kimi cənnətə çevrilir. Hər yerdə genişmiqyaslı quruculuq, abadlıq, təmir, tikinti işləri həyata keçirilir. Bunun fonunda insanlar öz doğma yurdu-yaşayışlarına qayıdırlar. Xankəndi şəhəri yenidən qurulan və inkişaf edən şəhər, kənd və qəsəbələrimiz arasında ön sıralarda yer tutur. Qısa müddət ərzində şəhəri siması tamamilə dəyişib, gözəlləşib. Hələ 2023-cü il antiterror əməliyyatlarından dərhal sonra azad edilən ərazilərimiz də, o cümlədən Xankəndi şəhərində inventarlaşdırma işləri aparılıb. Nazirlər Kabinetinin 2023-cü ildə fəaliyyəti haqqında hesabatda qeyd olunub. azad edilən ərazilərdə ümumilikdə 7.7 min yaşayış və 687 qeyri-yaşayış fonduna aid tikililər aşkar edilərək inventarlaşdırılıb. Qeyd edilib ki, Xankəndi şəhəri üzrə daşınmaz əmlakların inventarlaş-

dırılması başa çatdırılıb. Daşınmaz əmlaklara dair tərtib edilmiş sxemlər və fotoşəkillər ORGIS-a daxil edilib.

Ağdərə və Xocalı rayonlarında Prezidentin xüsusi nümayəndəsi Elçin Yusubov bildirib ki, Xankəndidə yaşayış binaları inşa edilməsi nəzərdə tutulur. Onun sözlərinə görə, Xankəndi şəhərində inşa edilən yaşayış binalarının əksəriyyəti ötən əsrin 1950-1960-cı illərində inşa olunub: "Şəhərin müxtəlif küçə və prospektlərində yerləşən və o zamanlar Azərbaycan hökumətinin maliyyə dəstəyi ilə tikilmiş hündür mərtəbəli yaşayış binalarının əksəriyyəti artıq istismar müddətini başa vurub. Əksəriyyəti qəzalılıq vəziyyətində olan binalar müvafiq qurumların rəyi əsasında sökülərək yerində müasir, Azərbaycanın memarlıq üslubuna uyğun hündür mərtəbəli yaşayış binaları tikiləcək. İnşaat işləri dövlət büdcəsi hesabına yox, özəl sektor tərəfindən tikinti şirkətləri vasitəsilə həyata keçirəcək".

Xankəndi şəhərində yeni iş yerləri yaradılır

Xankəndi şəhərində yeni yaşayış binalarının, park və xiyabanlarının, istirahət mərkəzlərinin tikilməsi ilə yanaşı yeni iş yerləri də yaradılır. Artıq müxtəlif təyinatlı restoranlar, otellər, iaşə ocaqları yaradılır və burada şəhərə köçən insanlar çalışırlar. 2024-cü il noyabrın 13-də Xankəndi şəhərində Azərbaycan-Özbəkistan birgə müəssisəsi olan toxuculuq fabrikinin açılışı olub. Azərbaycan və Özbəkistan prezidentlərinin iştirakı ilə Xankəndi şəhərində tikiş fabrikinin videobağlantı vasitəsilə açılış dövlətlərarası mərasimlərinin uğurlu inkişafına əsaslanılır. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev toxuculuq fabrikinin açılışını Azərbaycan-Özbəkistan birliyinin rəmzi olduğunu söyləyib: "Mən qardaşım Şavkat Miromonoviçə minnətdarlığımı bildirirəm ki, bizim özbək dostlarımız qısa müddətdə Xankəndidə minlərlə insanın çalışacağı və təbii ki, mütləq əksəriyyəti qadınlardan ibarət gözəl müəssisənin yaradılmasına kömək göstərdilər". Prezident İlham Əliyev onu bildirmişdir ki, fabrikin açılması məşğulluqdur, bu, istehsal-

dır, bu, Qarabağın inkişafıdır: "Özbək qardaşlarımız isə yenə burada birincidirlər. Füzulidə məktəb tikməkdə bizə ilk yardımçı oldular, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə belə böyük bir müəssisə yaratmaqda bizə ilk köməyi göstərdilər".

Ərazisi 1,2 hektar olan fabrikin inşası Azərbaycan və Özbəkistan arasında iqtisadi və investisiya əməkdaşlığının dərinləşdirilməsinə dair iki ölkə prezidentlərinin tapşırıqlarına əsasən həyata keçirilib. Layihənin ümumi investisiya dəyəri 11 milyon manat təşkil edir. İndiyədək 5,5 milyon manat investisiya qoyulub. Fabrikin xammal tədarükü üçün birgə sənaye əməkdaşlığı həyata keçirilir. Həmçinin fabrik tam gücü ilə işlədikdən sonra yerli pambıq xammalı əsasında parça toxunması üçün istehsal sahəsinin yaradılması nəzərdə tutulur. Hazırda fabrik da 300 nəfər çalışır, gələcək də burada 800 iş yerinin yaradılması nəzərdə tutulur. Müəssisədə əsasən işğaldan azad edilmiş ərazilərə qayıdan və ətraf rayonlarda yaşayan vətəndaşların məşğulluğuna xüsusi diqqət yetirilib. Xankəndi tikiş fabrikində ildə 3-5 milyon ədəd müxtəlif trikotaj məhsulları istehsal edilməsi nəzərdə tutulur. Fabrikdə istehsal olu-

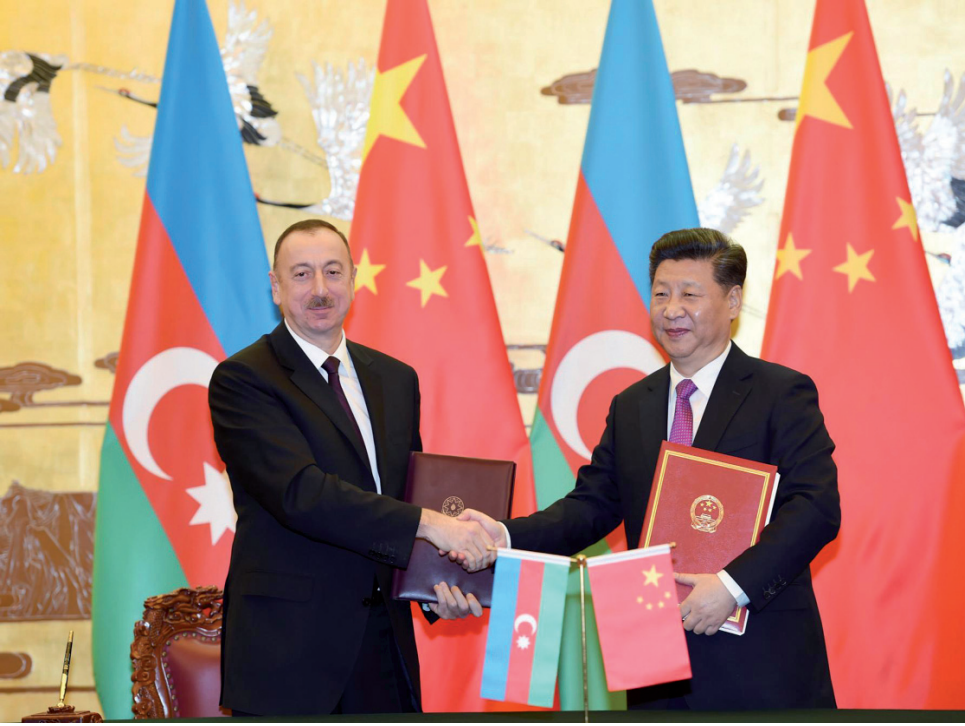
nacaq məhsullar müxtəlif ölkələrə də ixrac ediləcək. Azərbaycan-Özbəkistan birgə müəssisəsi olan Xankəndi tikiş fabriki yüngül sənayenin inkişafı üçün yeni imkanlar açır və ölkələrimiz arasında ənənəvi dostluq, qardaşlıq, iqtisadi tərəfdaşlıq əlaqələrini möhkəmləndirir.

Diqqətçəkən məqam ondan ibarətdir ki, Xankəndi toxuculuq fabrikində çalışmağa hazırlaşanlar ilk növbədə tikişçilik üzrə kurslara yiyələnirlər. Kursları Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində Dövlət Məşğulluq Agentliyi təşkil edir. Bu sahədə ilk mərhələ kimi, Agentlik tərəfindən tikiş avadanlıqlarının operatoru, tikişçi və yükdaşıma mütəxəssisi peşələri üzrə kurslar təşkil edilib. Əsasən işğaldan azad olunan ərazilərə köçürülmüş, həmçinin ətraf ərazilərdə məskunlaşmış keçmiş məcburi köçkünlərdən ibarət 400 şəxs həmin kurslara cəlb edilib.

Nəzəri və praktik hissələrdən ibarət olmaqla iki növbəli təşkil olunan kursları bitirən 300 nəfərin fabrikdə məşğulluğu təmin olunub. Peşə təlimi davam edən digər şəxslərin də kursları bitirdikcə müəssisədə işlə təminatı həyata keçiriləcək. Bu prosesin davamı olaraq, Dövlət Məşğulluq Agentliyi qeyd olunan kateqoriyalara aid şəxslərdən daha bir qrupu üçün yaxın günlərdə tikişçilik sahəsi üzrə peşə hazırlığı kursu təşkil edəcək. Həmin kursu başa vuranlar da Xankəndi tikiş fabrikində çalışacaqlar.

Təbii ki, yeni iş yerlərinin yaradılması insanların məşğulluğunun təmin olunmasına xidmət edir. İş yerlərinin açılması isə işğaldan azad edilən ərazilərə, o cümlədən Xankəndi şəhərinə köçən əhalinin sosial rifah halının yaxşılaşması deməkdir. Bu proses bundan sonra daha da genişlənəcəyi şübhəsizdir. Çünki işğaldan azad edilən ərazilərdə məskunlaşan əhalinin sosial, iqtisadi vəziyyətinin yaxşılaşdırılması və daha firavan həyat şəraiti ilə təmin olunmasına dair dövlət proqramı mövcuddur.

İLHAM ƏLİYEV

Çin möcüzəsi: Qırmızı ölkə dünyaya liderliyinə necə yüksəldi?

Çin təcrübəsindən istifadə edilməlidir- bu, sürətli inkişafın ən böyük qarantıdır

Dünya ölkələri arasında bu gün ən çox maraq doğruran ölkə Çin sayılır. Bu ölkə çox qədim və zəngin mədəniyyətə malik olması ilə yanaşı, bu gün dünyanın iqtisadi, hərbi, texnoloji, elmi cəhətdən ən güclü ölkələrindən biridir. Əhalisinə görə dünyanın 1-ci (1,5 mlrd), ərazisinə görə 3-cü (9,6 mln kv km) ölkəsi olan Çin Xalq Respublikası bu gün dünyada ən qüdrətli ölkələrdən biridir. Təbii gözəlliklərin müasir texnologiyalarla möhtəşəm çuğlaşdığı ölkə olan Çin həqiqətən möcüzələr ölkəsidir. Çin xalqı dünyanı fasiləsiz olaraq təəccübləndirməkdə davam edir- həm də bütün sahələrdə.

Kommunist inqilabından sonra dünya liderliyinə yüksələn ölkə

Müasir Çin tarixi 1912-ci ildə, son Çin imperatorunun taxtdan imtina etməsindən və ölkənin respublika olmasından sonra başladı. 1912-ci ildən sonra Çində siyasi və hərbi qeyri-sabitlik yayılmışdı. Qısa müddətdən sonra iki siyasi partiya və ya hərəkət ölkənin problemlərinin həllinə başladı. Bunlar Çin Milli Partiyası və Kommunist Partiyası idi.

1931-ci ildə Yaponiyanın Mancuriyanı ələ keçirməsindən sonra Çin üçün problemlər başladı. 1937-ci ildə bu iki qüvvə Yaponiyanı məğlub etmək üçün bir-birləri ilə əməkdaşlıq etdilər, lakin 1945-ci ildə ölkədə vətəndaş müharibəsi başladı. 3 il sonra vətəndaş müharibəsi Kommunist Partiyası və lideri Mao Tsedun-un qələbəsi ilə sona çatdı və 1949-cu ilin oktyabrında Çin Xalq Respublikasının qurulmasına səbəb oldu.

Bu dövrdə Çində kütləvi aclıq və xəstəlik yayılmışdı. Bunun qarşısını almaq üçün planlı bir iqtisadiyyat qurulması fikri irəli

sürüldü və kənd əhalisi hər biri əkinçilik və müxtəlif sənaye və məktəblərin idarə edilməsindən məsul olan 50.000 kommunaya bölündü.

Çinin sənayeləşməsinə və siyasi dəyişikliyi daha da sürətləndirmək məqsədi ilə 1958-ci ildə "Böyük sıçrayış" təşəbbüsünə başladı. Lakin təşəbbüs uğursuz oldu və 1959-1961-ci illər arasında ciddi sosial-iqtisadi problemlər yarandı. Qısa müddət sonra 1966-cı ildə, Mao, yerli hakimiyyətləri mühakimə edən və Kommunist Partiyasına daha çox səlahiyyət vermək üçün Böyük Proletar Mədəni İnqilabına başladı. Bu gün Çin, eyni şəkildə qalır, ölkənin hər yeri hökuməti tərəfindən ciddi şəkildə idarə olunur.

Çin hökuməti, bələdiyyə, regional və əyalət səviyyələrindən 2.987 üzvdən ibarət olan Ümummilli Xalq Konqresi adlanan bir palatalı qanunverici qolu olan bir kommunist dövlətdir. Ali Xalq Məhkəməsi, Yerli Xalq Məhkəmələrindən və Xüsusi Xalq Məhkəmələrindən ibarət məhkəmə qolu da mövcuddur.

Çin 23 əyalətə, 5 muxtar bölgəyə və 4 bələdiyyəyə bölünür. Bu gün Çin iqtisadiyyatı 40% kənd təsərrüfatı, 30% sənaye və 30% xidmət sektoru ilə əlaqədardır. Əkinçilik əsasən düyü, buğda, kartof və çay kimi məhsullardan ibarətdir. Sənaye xam mineral emalına və yüksək texnologiya məhsulları da daxil olmaqla müxtəlif çeşidli məhsulların istehsalına yönəlmişdir. Və hazırda Çin dünyanın 1 nömrəli iqtisadiyyatıdır.

İynə-sapdan kosmik aparatlara qədər istehsal edən "Dünyanın fabriki"

Çin artıq 2014-cü ildə dünyada ÜDM istehsalı üzrə ABŞ-da geridə qoyaraq 1-ci yere yüksəlib və hazırda iqtisadiyyatına görə ən böyük dövlətdir. "Dünyanın fabriki" adlandırılan Çin ən böyük istehsal və ən böyük ixrac ölkəsidir. İndi dünyanın bütün ölkələrində Çin məhsulları üstünlük təşkil edir- iynə-sapdan tutmuş ən son texnoloji məhsullaradək.

Çin iqtisadiyyatında baş verən proseslər dünyaya birbaşa təsir göstərir. İstehsal və ixrac həcmi sürətlə artıran Pekin dünya

bölüşməlidir. Nə qədər ki, ölkənin gəlirləri onlarla bölünəcək, Səudiyyə Ərəbistanında olduğu kimi hər şey yaxşı olacaq.

Pekinin isə öz gəlirlərindən kiməsə xərac vermək fikri yoxdur və Çin şirkətlərinin qazandığı pulları öz xalqının ehtiyacları üçün istifadə edir. 2005-ci ildən etibarən alıcılıq qabiliyyəti paritetinə görə Çin dünyanın 2-ci ölkəsi oldu.

Çin son dövrlərdə bir çox Afrika, Amerika və Asiya ölkələrinə külli miqdarda investisiya qoyub. Bu ölkənin inkişafını dayandırmaq ABŞ-a müyəssər olmadı. ABŞ və Avropa İttifaqı tərəfindən idarə olunan beynəlxalq təşkilatların yeganə məqsədi Amerika və Avropanın maraqlarını, mənafelerini təmin etməkdir.

Lakin artıq köhnə dünya nizamı bitir, yeni dünya sistemi yaranır. Dünyada üstünlüyünü siyasi, hərbi yolla təmin etmək artıq mümkün deyil, amma iqtisadi yolla mümkündür. Çin də bu yolu seçib və bu yolda qələbə də qazanıb.

Çin təcrübəsindən istifadənin nə dərəcədə perspektivli olmasını təsəvvür etmək üçün bu "qırmızı ölkə"nin iqtisadi yüksəlişi haqda bəzi məlumatlara baxmağa ehtiyac var.

Çin möcüzəsi haqqında real "nağıl"

20-ci əsrin ortalarında aclıq və yoxsulluqla üz-üzə qalan Çin Den Syaopin iqtisadi islahatları ilə inkişafa başladı. 80-ci illərin sonunda Çin kollektiv cəmiyyət tipli bir çox digər dövlətlərin üzleşdiyi eyni problemlə üz-üzə qaldı. Qərb təkidlə bu dövlətlərə individual cəmiyyətə məxsus "demokratik" inki-

bazarında hegemonluğunu artırır. ABŞ-la iqtisadi münaqişənin kökündə də bu dayanır. Yuan dolları gətdikcə daha çox sıxışdırır və dünya valyuta əməliyyatlarında öz çəkisini artırmaqda davam edir. Hazırda dünyadakı ümumi valyuta ehtiyatlarının 10 faizi yuanda saxlanır. Proqnozlara görə, 2030-cı ildə dünyadakı ümumi valyuta ehtiyatlarının 20 faizi yuanda saxlanacaq. Təbii olaraq, bu valyutaya tələbat artıqca o bahalaşacaq.

Son illərdə Çinin dünyanın 1 nömrəli iqtisadiyyatına çevrilməsi global iqtisadi güc mərkəzinə dəyişirdi. ABŞ prezidenti Donald Trampın ölkəsinin əsas rəqibi və düşməni olaraq Çini görməsi və onun dünya iqtisadiyyatındakı liderliyinə mane olmaq üçün çalışması global bazarda müəyyən təlatümlərə səbəb olub.

Çin dünyada ən çox məhsul ixrac edən ölkədir. Dünya ticarətinin 20%-i Çinin payına düşür. Çinə qarşı müəyyən sanksiyalar və yüksək ticarət tarifləri tətbiq edən ABŞ-a cavab olaraq Pekin də bəzi sahələrdə əks addımlar atır. Amma Çin hakimiyyəti ABŞ-la münasibətlərdə sabitliyə nail olmağı planlaşdırır və yeni ticarət müharibəsi istəmir.

Çin iqtisadiyyatında baş verən proseslər dünyaya birbaşa təsir göstərir. ABŞ-la iqtisadi münaqişənin kökündə də bu dayanır.

Biz "Bretton Woods" müqavilələrinin mahiyyətini dərk etməliyik. Hər bir ölkə qazandığı kapitalı Amerika-Britaniya kapitalının nəzarətində olan transmilli şirkətlərlə

şaf yolu təklif edirdi. Bəzi postsovet dövlətləri bu təklifi qəbul etdilər və tarixən formalaşmış cəmiyyət tipini dəyişdilər. Nəticə ortadadır.

Çin isə Tyananmen meydanında bu yolun tərəfdarlarının qarşısını qətiyyətlə aldı və bu qüdrətli ölkədə xalq hakimiyyətini qoruyub saxladı. Bu tarixi əsasa söykənərək Çin dünya iqtisadi təcrübəsini fəal surətdə öyrənməyə və öz spesifikasiyini nəzərə alaraq müstəqil texnologiyaları tətbiq etməyə başladı. Bununla belə, Çin, əksər keçmiş Sovet İttifaqı ölkələrində olduğu kimi ideologiyanın, iqtisadi və siyasi strukturun əsaslarını məhv etmədi. Nəticədə islahatlar dövründə Çində adambaşına düşən ÜDM 180-dən 1100 ABŞ dollarına qədər, yəni 6 dəfədən çox artdı.

Yoxsulluq həddində olan insanların sayı 250 mln.-dan 25 mln.-dək- 10 dəfə azaldı, yəni 25%-dən 2%-ə düşdü. Çin öz müəssisələrini özəlləşmə və azad bazarla dağıtmadı. Dövlət bazarı düzgün tənzimləmə yolunu tutdu və əmtəə istehsalını fəal surətdə artırırdı. İstehsal olunan əmtəə və xidmətin həcmi, həmçinin ÜDM inkişaf tempinə görə (ildə 6-8 %) Çin artıq dünyada 1-ci yere çıxıb. Dəmir filizi ehtiyatlarına görə Çin dünyada 3-cü (Rusiya və Belçikadan sonra), tədriq olunmuş maqnezium filizi ehtiyatlarına görə isə 2-ci yeri tutur. Qızıl istehsalına görə 1-ci yerdədir.

Ölkənin iri və orta şəhərlərində 15 rüsumsuz sona, 32 texniki-iqtisadi istismar zonası və 52 dövlət əhəmiyyətli yeni və yüksək texnologiyaların mənimsənilməsi zonası yaradılmışdır. Kommunist ölkə sərmayə qoyuluşunun cəlb edilməsinə görə dünyada 1-ci yerə çıxıb. Qızıl valyuta ehtiyatlarına görə isə dünyada 2-cidir.

Çinin bütün bank sistemi dövlətə aiddir, bütün iri korporasiyalara dövlət nəzarət edir. Çin bütün sərhədlərində gömrük rüsumlarını azaltmışdır, lakin ölkə daxilində məhdudiyyətlər tətbiq etmişdir. Yeni dövlət tərəfindən iqtisadiyyata məharətli və sərt nəzarət mövcuddur.

Çin rəhbərliyi vətəndaşlarının daha yaxşı yaşamasının qayğısına qalır, o, sahibkarlıq fəaliyyətinin inkişafı üçün şərait yaradır və sahibkarlara aşağı faizlə kreditlər verir. Əksər keçmiş Sovet İttifaqı ölkələrindən fərqli olaraq ÇXR-in qızıl ehtiyatları ölkənin özündə saxlanılır.

Kommunist dövlətin 3 mərhələli inkişaf planı

Çin Kommunist Partiyasının XVI qurultayının sənədlərində qeyd olunduğu kimi Çin "3 addım" proqramının 1-ci və 2-ci mərhələsinin tapşırıqlarının öhdəsindən müvəffəqiyyətlə gəlmişdir, bu da xalqı "isitmək və doyurmaq" vəzifəsini həll etməyə və əhalinin yaşayış səviyyəsini yüksəltməyi təmin etməyə imkan vermişdir. Proqramın iqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrlə bir səviyyəyə çıxmaq məqsədi daşıyan 3-cü mərhələsinin həyata keçirilməsinə başlanmışdır. Bu mərhələni müəyyən ardıcılıqla reallaşdırmaq planlaşdırılır.

Məsələn, 2020-ci ilə qədər ÜDM-u 2000-ci ilə müqayisədə 4 dəfə artırmaq nəzərdə tutulurdu. Pandemiyaya, global iqtisadi böhrana baxmayaraq bu hədəfə nail olundu. Bu öz növbəsində ölkənin ümumi qüdrətini və beynəlxalq rəqabət qabiliyyətini xeyli gücləndirdi və sənayeləşməni həyata keçirməyə, mükəmməl və azad bazar iqtisadiyyatı sistemi yaratmağa, şəhər əhalisinin xüsusi çəkisinin artmasına, sənaye və kənd təsərrüfatı, şəhər və kəndlər, ayrı-ayrı regionlar arasında fərqləndirilmə tendensiyasını aradan qaldırmağa, sosial təminat sistemini təkmilləşdirməyə, əhalinin gəlirlərini artırmağa və xalqın rifah halını qaldırmağa kömək etdi.

"Açıq Qapı" siyasətinin əsasını xüsusi iqtisadi zonalar təşkil etsə də, Çin diasporunun ölkə iqtisadiyyatına kapital yatırılmasında rolunu da xüsusilə vurğulamaq lazımdır. Belə ki, ölkə diasporunun güclü inkişaf strategiyası nəticəsində xaricdə yaşayan milyonlarla çinli biznesmen Çin iqtisadiyyatına kapital qoyurlar ki, bu da öz növbəsində iqtisadiyyatın dinamik inkişafına gətirib çıxarır.

Son 10 ildə Çin avtomobil sənayesi dünya avtomobil bazarını ələ keçirmiş vəziyyətdədir və böyük dövlətlərin iri avtomobil istehsalçıları bu rəqabətə davam gətirir.

rə bilməyərək sıradan çıxır. İl ərzində dünya ölkələrində 30 milyon Çin avtomobili satılır və bu rəqəm hər il sürətlə böyüyür. Hazırda dünyadakı avtomobil satışının 1/3-l Çin avtomobilidir və bu inanılmaz bir rekorddur. Dünyada litium-ion akkumulyatorlarının 80%-i Çində istehsal olunur.

Hazırda Çində inkişaf etmiş nəqliyyat sistemi mövcuddur ki, buraya da dəmir yolu və avtomobil yolları, boru xəttləri, dəniz və çay nəqliyyatı və mülki aviaxətlər daxildir. Dəmir yollarının uzunluğu 70 min km ötmüşdür.

"Qırmızı dövlət"ın dünyanı fəth planı

Hələ 70-ci illərin sonunda Çində 1978–1985-ci illər üçün elmin inkişafı üçün səkkizillik plan işlənib hazırlanmış və qəbul edilmişdir, bu da mikroelektronika, yeni EHM nəslinin, habelə informatika, gen mühəndisliyi sahəsində geniş həcmli tədqiqatların və araşdırmaların aparılmasını, eləcə də kənd təsərrüfatında böyük texniki dəyişiklikləri nəzərdə tuturdu.

Çoxsaylı müşavirələr və məsləhətləşmələr, xaricdə, o cümlədən ABŞ, Yaponiya, Rusiya və Qərbi Avropa ölkələrində elm və texnikanın inkişafı təcrübəsinin əsaslı öyrənilməsi 1986–2000-ci illər üçün Dövlət planının əsasını təşkil edən elm və texnikanın inkişafının 12 başlıca istiqamətini ayırmağa imkan verdi. Bu gün Çində elmi texnologiyanın inkişafının əsas vəzifələri aşağıdakı kimi müəyyən edilmişdir:

- xalq təsərrüfatının yüksəlişi;
- istehsal qüvvələri səviyyəsinin artımı;
- elmi-texniki tərəqqinin sənaye inkişafının mühüm faktoruna çevrilməsi;
- ənənəvi sənaye sahələrinin texniki səviyyəsinin hər vasitə ilə artımı;
- ictimai istehsalın effektivliyinin artımı;
- dünya bazarı üçün keyfiyyətli, rəqabətə davamlı malların buraxılışı.

Elmi texnika və texnologiyaların 7 prioritet sahədə inkişafına səyləri yönəltmək qərarı qəbul olundu. Onların arasında: biotexnologiya, informatika, avtomatlaşdırma, energetika, kosmik və lazer texnikası sahələri yer alır.

2050-ci ilə qədər Çində aşağıdakı strateji məqsədlərə nail olunmalıdır:

- sosial-iqtisadi inkişafın kamilliyə çatması üçün hərtərəfli sosialist modernizasiyanı təmin etmək;
- beynəlxalq arenada ölkənin statusunu əhəmiyyətli dərəcədə artırmaq və dövləti ümumi qüdrətinə görə dünyada birinci yerə çıxarmaq;
- ölkənin, əhalinin adambaşına düşən ÜDM-in həcminə görə inkişaf etmiş dövlətlərlə bir sıraya çıxmasını təmin etmək;
- xalq üçün varlı, xoşbəxt həyat yaratmaq;
- ölkəni yüksək maddi, hüquqi və mənəvi sivilizasiya səviyyəsi olan qüdrətli dövlətə çevirmək.

Ölkənin inkişaf proqramına müvafiq olaraq

raq ÇXR-də ÜDM-un orta illik artım tempi 2030-cu ilə qədər 5,5%, 2040-cı ilə qədər 4,5% və 2050-ci ilə qədər 3,5% təşkil etməlidir.

Beynəlxalq iqtisadi tədqiqat mərkəzlərin proqnozlarına görə, Çin iqtisadiyyatı sürətlə böyüyəcək. Çin keyfiyyətli və ucuz məhsullar ixrac edir. Nəticədə dünya bazarında qiymətlərin ucuzlaşmasına təsir göstərir.

"Dövlət ən yaxşı sahibkardır" antitezi necə sübut edildi?

Çin təcrübəsi göstərir ki, bir sıra kapitalist iqtisadçıların dediyinin əksinə olaraq, dövlətin iqtisadiyyatda maksimal rolu heç də ölkə iqtisadiyyatını uçuruma aparmır, əksinə daha çox inkişaf gətirir. Belə ki, Asiya maliyyə böhranından sonra Çin hökuməti ölkə iqtisadiyyatına daha çox müdaxilə edərək iqtisadiyyatı tənzimləməyə başladı. 2006-cı ildə Çin hökuməti silahlar, elektrik enerjisi istehsalı və paylanması, neft və neft kimyası, telekommunikasiya, kömür, aviasiya sənayelərinin və dəniz daşınmalarının

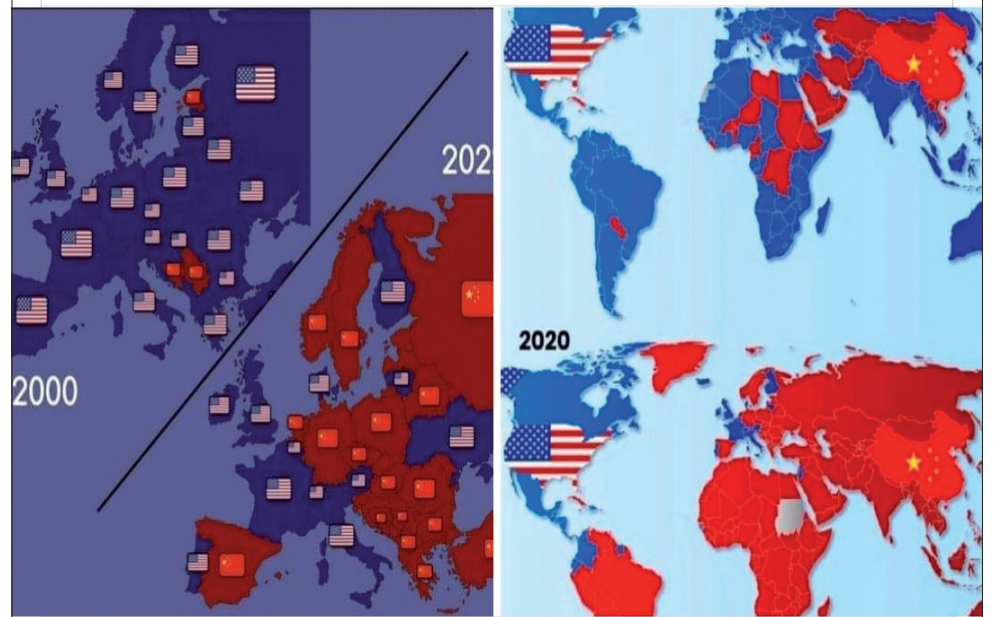
artıb. Çinə ixracımız isə 4,5 dəfə artaraq 53 milyon ötür.

Çin məhsulları nəinki xarici məhsullarla, hətta ölkə daxilində istehsal olunan məhsullara qarşı da rəqabətə davamlıdır. Bizdə satılanlar əksərən çox aşağı keyfiyyətli məhsullardır. Çünki bizim idxalçılar daha çox qazanmaq üçün ordan son dərəcə ucuz və keyfiyyətsiz məhsul gətirirlər.

Qərb ölkələrində satılan Çin məhsulları ilə Azərbaycanda satılan məhsulların keyfiyyəti arasında xeyli fərq var. Çin məhsulları bütün dünyanı, o cümlədən ABŞ və Avropanı bürüyüb. Əksər Çin məhsulları dünya və Avropa standartlarına cavab verir. Avropada keyfiyyətə qarşı sərt tələblər var, əgər Çin məhsulları keyfiyyətsiz olsaydı, o bazarda çəkisi sürətlə artmazdı.

Yaxın illərdə Çinin Azərbaycanla iqtisadi və ticari əməkdaşlığının perspektivinə gəldikdə isə deyə bilərik ki, getdikcə Çinlə əməkdaşlıq və ticarət artacaq. Sadəcə, bizdə keyfiyyət standartları tətbiq olunmalıdır ki, ölkəyə keyfiyyətsiz məhsullar yol tapmasın.

Avropanın və ABŞ-in ticarəti: 2000-2002

"mütləq dövlət nəzarəti" altında və qanuna görə ictimai mülkiyyətdə qalması lazım olduğunu elan etdi.

Fakt budur ki, bu islahatlar iqtisadi tənəzzülə deyil, iqtisadi inkişafa apardı. 2008-ci ildə bu dövlət korporasiyaları dinamik inkişaf edərək ölkə iqtisadiyyatında mühüm rol oynadılar. Ümumiyyətlə tamamilə dövlət müdaxiləsi olmayan bazar iqtisadiyyatı modeli yoxdur. Hər bir ölkədə müəyyən dərəcədə dövlətin müdaxiləsi vardır.

Çin təcrübəsi bir daha sübut edir ki, dövlətin iqtisadiyyata müdaxiləsi ölkəni tənəzzülə yox, iqtisadi inkişafa aparır. Bir şərtlə ki, korupsionun qarşısı alınsın.

Təkcə bir faktı qeyd etmək kifayətdir ki, 1,5 milyardlıq əhalini ərzaqla tam təmin edən Çin dünyada ən böyük taxıl və ərzaq ixracatçılarından biridir. Son 5 ildə Çində sənaye istehsalı 37% artıb.

Çin təcrübəsindən götürülüb tətbiq olunması çox şey var.

Çinlə iqtisadi əməkdaşlığın perspektivləri

Hazırda Azərbaycana Çindən müxtəlif məhsullar- tekstil məmulatları, elektrotexnika, oyuncaqlar, avtomobillər, xirdavat məmulatları və s. gətirilir. Bu məhsullar digər ölkələrdən idxal edilən məhsullardan xeyli ucuzdur və bazarda sürətlə mövqeləri ələ keçirir. Əgər bizim bazarda yalnız Qərb ölkələrinin malları satılsaydı, qiymətlər indikindən xeyli baha olardı və əhali sadəcə olaraq bu məhsulları ala bilməzdi.

Təkcə son 1 ildə Çinlə ticarət əməliyyatlarının həcmi 27 faizə yaxın artaraq 2,5 milyard çatıb. Potensial isə bundan dəfələrlə böyükdür. Çindən idxal (2,45 milyard) ümumi idxalımızın 18 faizini təşkil edir və keçən ilin ilk yarımili ilə müqayisədə 25 faiz

masın. Bununla yanaşı, əhalinin həyat şəraiti yaxşılaşmalıdır ki, bizim bazar ucuz və keyfiyyətsiz məhsullara möhtac olmasın.

Lakin təkcə ticari münasibətlərlə kifayətlənmək olmaz. İqtisadi əməkdaşlıq bütün sahələrdə güclənə bilər. Biz Çindən müxtəlif istehsal avadanlıqları, müasir texnologiyalar gətirib zavod və fabriklər açmaqla, birgə müəssisələr yarada bilərik. Belə uğurlu nümunələr ölkəmizdə var. Çin şirkətləri Azərbaycanda bir sıra böyük layihələrin icarçısı kimi çıxış edir, bunların bir çoxu texnologiya layihələridir.

Biz də Çinə müxtəlif məhsullar ixrac edə bilərik. Üstəlik, Çinin neftə də ehtiyacı böyükdür. Bu ölkəyə iri həcmdə neft satmaq mümkündür. Hazırda Çində istifadə olunan bütün neftin həcmində idxal neftinin payı təxminən 40% təşkil edir və bu getdikcə arta bilər.

Çin dünyanın ən nəhəng dövlətlərindən biri olduğundan və getdikcə dünya iqtisadiyyatında çəkisi artdığından Azərbaycan bu dövlətlə əməkdaşlığını artırmalı, iqtisadi və digər sahələrdə münasibətləri daha da gücləndirməlidir. Bu həm ixracın və idxalın regional diversifikasiyaya gətirib çıxaracaq, həm də ölkəmizi daha ucuz keyfiyyətli texnologiya və məhsullarla təmin etməyə xidmət edəcək.

Çinlə bütün sahələrdə əməkdaşlığı gücləndirmək ölkəmizin mənafeələrinə xidmət edəcək. Çin dünyada ABŞ və Rusiya ilə birgə 3 fəvqəldövlətdən biridir və BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasının daimi üzvüdür. Bu dövlətlə yaxın iqtisadi tərəfdaşlıq siyasəti münasibətləri də yaxınlaşdırır və Pekin ölkəmizin mövqelərini beynəlxalq aləmdə qoruya bilər.

Azərbaycan Çin iqtisadi inkişaf modelini öyrənməli və tətbiq etməlidir.

Elçin Bayramlı

Azərbaycan Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə qırx dörd gün davam edən hərbi əməliyyatlar nəticəsində işğal altında olan torpaqlarımız azad olundu, Ermənistanın 30 il ərzində qurduğu silahlı qüvvələri darmadağın edilərək, işğala son qoyuldu. Ərazi bütövlüyümüzün bərpa edilməsi, münaqişəsinin beynəlxalq hüquq normaları əsasında həll edilməsi üçün Prezident İlham Əliyevin tutduğu qətiyyətli mövqe, ordu quruculuğuna, hərbi-sənaye kompleksinin inkişafına göstərdiyi diqqət və qayğı 44 günlük Vətən müharibəsində sözünü demiş oldu.

10 noyabr 2020-ci il tarixdə 44 gün davam edən hərbi əməliyyatların yekunu və Ermənistanın məğlubiyyətinin açıq etirafının təsdiqi olaraq Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ermənistan Respublikasının Baş naziri və Rusiya

də özlərinə dövlət quran ermənilər artıq Azərbaycana qarşı yeni, daha böyük ərazi iddiaları ilə çıxış etməyə başladılar. Onlar Qarabağı Ermənistana birləşdirilməsi məsələsini ortaya ataraq bir maneə kimi Laçın rayonunu aradan götürməyin yollarını

faciə idi, laçınlılar üçün böyük faciə idi, - deyərək, bunun AXC-Müsavat xəyanətkar cütlüyünün növbəti çirkin xəyanəti olduğunu qeyd etmişdi: "AXC-Müsavat cütlüyü hakimiyyətə can atırdı, istənilən yollarla hakimiyyəti zəbt etməyə çalışırdı və torpaqların Ermənistana verilməsi, satılması faktiki olaraq onların bu çirkin niyyətə çatmaları üçün bir fürsət idi. Onlar bunu belə qiymətləndirirdilər - hesab edirdilər ki, əgər Azərbaycan xalqı böyük bir sarsıntı keçirsə, onlar üçün əlavə şanslar yaranacaq. Əfsuslar olsun ki, belə də oldu. Şuşanın, ondan sonra Laçının işğal altına düşməsi Azərbaycanda çox ciddi siyasi böhrana səbəb olmuşdur".

"LAÇIN RAYONUNA TƏQRİBƏN 10 MİNƏ YAXIN, BƏLKƏ DƏ ÇOX KEÇMİŞ KÖÇKÜNÜ YERLƏŞDİRİLƏCƏKDİR"

yanaşı, çoxfunksiyalı zonalarda və digər yaşayış ərazilərində çoxmənzilli binaların tikilməsi təklif edilir. Laçında indiyədək bir sıra infrastruktur layihələri icra edilib. Şəhər ərazisində 7 park salınır ki, onların da artıq ikisində işlər tamamlanıb. Eyni zamanda, yollar relyefə uyğun olaraq genişləndirilib, işıqlandırma işləri görülüb. Şəhərin işıqlandırılması müasir modelə tam uyğunlaşdırılıb. Yeni yollar salınır, infrastruktur qurulur, kəndlər, qəsəbələr bərpa edilir. Planlı və sistemli şəkildə görülməli bütün işlər bilavasitə dövlətimizin başçısı Prezident İlham Əliyevin nəzarəti altındadır. İşğaldan azad olunmuş ərazilərimizin inkişafını daim xüsusi diqqətdə saxlayan Prezident İlham Əliyev Laçın rayonuna səfərləri zamanı dövlətimizin başçısı "Qorçu" və "Laçın" şəhər yarımstansiyalarının, Laçın şəhərində 1 Dekabr, Heydər Əliyev, Zəfər və 28 May, Xosrov bəy Sultanov və Zəngəzur küçələrinin genişmələrindəki lövhələrin açılışını edib. Şəhərdə xəstəxana, işğal və Zəfər muzeylərinin yerləşəcəyi Memorial Park, həmçinin mədəniyyət və turizm obyektləri də yaradılacaq. Laçın şəhərində əhalinin istirahətinin səmərəli təşkili istiqamətində də tədbirlər həyata keçirilir. Şəhərin giriş hissəsindəki körpünün sol istiqamətində salınan çaykənarı bulvar Laçın sakinlərinin və bura gələn qonaqların sevimli istirahət məkanlarından olacaq. Artıq Həkəri çayında astana və göl yaradılıb. Gölün üzərində asma körpü inşa edilib, ətrafında yaşıllıqlar salınıb, kotteclər tikilib. Laçında Kiçik Su Elektrik stansiyalarının açılışı, Laçın rayonunun sənaye zonasında mebel fabrikinin açılışı, "Hoçazfilm" yaradıcılıq studiyasının çəkiliş pavilyonunun açılışı, Laçın rayon 2 nömrəli tam orta məktəbin əsaslı təmirdən sonra açılışı, "Həkəri Balıq Təsərrüfatı"nın açılışı, "AzərEnerji" ASC-nin "Zabux" və "Qarıqışlaq" Kiçik Su Elektrik stansiyalarının (KSES) açılışları, eləcə də bir sıra məkanların təməlqoyma mərasimləri Laçında aparılan abadlıq-quruculuq işlərinin təzahürüdür. Bütün bunlarla yanaşı, dövlət başçısı tərəfindən Güləbird və Qorçu kəndlərinin Baş planı təsdiqlənib. Güləbird kəndində ümumilikdə 581 ailənin məskunlaşması planlaşdırılıb. Layihələndirilən ərazinin ümumi sahəsi 172 hektardır. Dövlət başçısının bildirdiyi kimi, Laçın rayonuna təqribən 10 minə yaxın, bəlkə də çox keçmiş köçkünü yerləşdiriləcəkdir.

"KEÇMİŞ KÖÇKÜNLƏR ÜÇÜN ŞƏRAİT ƏN YAXŞI OLMALIDIR, ƏN GÖZƏL OLMALIDIR Kİ, SİZ UZUN ƏZABLI İLLƏRDƏN SONRA BURADA RAHAT YAŞAYASINIZ"

Müharibədən ötən müddət ərzində görülməli işlər bu ərazilərdə əzəli sakinlərin tam yaşayışının təmin edilməsinin təzahürüdür. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev çıxışlarının birində bildirmişdir: "Əziz laçınlılar, siz uzun illər əzab içində yaşamısınız, həm fiziki, həm mənəvi, ağır şəraitdə, yataqxanalarda, vaqonlarda, çadır şəhərciklərində. Ondən daha ağır mənəvi əzab idi. Yəni, öz doğma torpağına qayıda bilməmək əzabı dəhşətlidir. Bunu hər kəs başa düşməlidir və başa düşür. Mən dəfələrlə həm Laçından, həm də o vaxt işğal edilmiş digər rayonlardan köçkünlərlə görüşəndə onlara ürək-dirək verirdim deyirdim ki, qayıdacağıq, qayıdacağıq! Görürdüm ki, son vaxtlar ümidlər bir az səngiyir, bu da təbiidir. Yəni, 30 ilə yaxın. Bunu anlamaq olar. Amma deyə bilmirdim ki, nə vaxt qayıdacağıq. Necə deyə bilərdim? demişdim ki, qayıdacağıq və Laçında daha gözəl evlər tikiləcək. Bax, belə də oldu. Ona görə sizin üçün və sizin kimi keçmiş köçkünlər üçün şərait ən yaxşı olmalıdır, ən gözəl olmalıdır ki, siz uzun əzablı illərdən sonra burada rahat yaşayasınız".

Görülən bu və ya digər işlər göstərir ki, ədaləti bərpa edən Azərbaycan bölgədə sülh və təhlükəsizliyə əsaslanan siyasətini uğurla davam etdirərək, genişmiqyaslı quruculuq-abadlıq işlərini də uğurla davam etdirir.

Zümrüd BAYRAMOVA

Zəfər tariximizdə Laçın Şəhəri Günü

Federasiyasının Prezidenti tərəfindən üçtərəfli Bəyanat imzalandı. Bu Bəyanat Ermənistanın kapitulyasiya aktı idi və ölkəmizin maraqlarını ifadə edirdi. Həmin sənəddə bir sıra müddəalarla yanaşı, Ağdam, Kəlbəcər və Laçın rayonlarının Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinə təhvil verilmə tarixləri yer almışdır. Dekabrın 1-i 2020-ci il tarixində strateji əhəmiyyətə malik Laçın rayonu Azərbaycana qaytarıldı. "Biz Laçını həm döyüş meydanında, həm siyasi yollarla qaytardıq", - deyə Prezident çıxışlarının birində bildirmişdir. 2022-ci il avqustun 26-da isə Laçın şəhəri, Zabux və Sus kəndləri Azərbaycanın nəzarətinə keçdi.

Tarixdən bellidir ki, ötən əsrin 20-ci illərində indiki Laçın, Qubadlı və Kəlbəcər rayonlarının ərazisini əhatə edən ərazidə Kürdüstan qəzası yaradıldı. İnzibati mərkəz müvəqqəti olaraq Şuşa şəhərində yerləşsə də, elə həmin il - 1923-cü ildə Laçın və Abdallar kəndləri arasında kiçik bir şəhər salındı və qəza mərkəzi ora köçürüldü. Relyef və ora yaxın kəndin adı nəzərə alınmaqla şəhərə Laçın adı verildi. 1930-cu ildə Azərbaycan SSR-də qəza inzibati ərazi vahidləri ləğv edilərək onların ərazisində rayonlar yaradıldı. Kürdüstan qəzası ərazisində 3 rayon - Laçın, Qubadlı və Kəlbəcər rayonları yaradıldı. Azərbaycanın qərb torpaqlarına sahib çıxaraq bu torpaqlar üzərində

düşündülər. Sovetlər dönməndə ermənilər dəfələrlə Laçın rayonunun bir inzibati mərkəz kimi ləğvinə çalışsalar da, təşəbbüsləri baş tutmamışdı.

"LAÇININ İŞĞAL ALTINA DÜŞMƏSİ AZƏRBAYCANDA ÇOX CİDDİ SİYASİ BÖHRANA SƏBƏB OLMUŞDUR"

18 may 1992-ci ildə Ermənistan Silahlı Qüvvələri Laçını işğal etdi və işğal ilə əlaqədar rayona 7,1 milyard ABŞ dolları dəyərində ziyan dəymişdir. Ölkəmizin ən böyük rayonlarından biri olan Laçın zəngin təbiəti, tarixi abidələri, yeraltı sərvətləri ilə zəngin olan bir diyardır. Azərbaycanın cənub-qərbində, dağlıq ərazidə yerləşən Laçın şimaldan Kəlbəcər, şərqdən Xocalı, Şuşa və Xocavənd, cənubdan Qubadlı rayonları, qərbdən isə Ermənistanla həmsərhəddir. Rayon respublikamızın təbii sərvətləri ilə zəngin guşələrindəndir. Ərazisində dünyada nadir ağac növlərindən hesab olunan qırmızı dəmirağac meşələri, çox sayda mineral su bulaqları, kobalt, uran, civə, qızıl, dəmir, müxtəlif rəngli marmar yataqları, cürbəcür dərman bitkiləri vardır. Laçın rayonunun 22 min hektarı meşə sahəsidir.

Təbii ki, işğaldan azad olunan ərazilərimiz kimi Laçın da tamamilə dağıdılıb. Dövlət başçımız Laçının işğalı ölkəmiz üçün böyük

44 günlük Vətən müharibəsində qısa bir zamanda uğurlu əməliyyatlar nəticəsində Ermənistanın 30 ilə yaxın davam edən işğalçılıq siyasətinə son qoyuldu. Prezident İlham Əliyevin 2023-cü il 31 iyul tarixli Sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş əraziləri üzrə şəhər günləri təsis edildi. Sözügedən Sərəncama əsasən 26 avqust Laçın Şəhəri Günüdür. Bu gün işğaldan azad olunan ərazilərimizə, eləcə də Laçına Böyük Qayıdış başlayıb. Laçın yeni qaynar, dövrünü yaşayır. Azad Laçında abadlıq-quruculuq işləri sürətlə davam etdirilir. Yeni yollar salınır, infrastruktur qurulur, kəndlər, qəsəbələr bərpa edilir. Planlı və sistemli şəkildə görülməli bütün işlər bilavasitə dövlətimizin başçısı İlham Əliyevin nəzarəti altındadır. Laçının Baş Planına əsasən, 20 il ərzində şəhər ərazisinin genişlənməklə 713 hektara, əhali sayının isə 18 min nəfərə çatacağı proqnozlaşdırılıb. Baş planın konseptual əsasını "Təbiətlə vəhdətdə olan şəhər" yanaşması təşkil edir. Plana əsasən, Laçın şəhəri "ağıllı idarəetmə", müasir qabaqcıl təhsil və inklüziv mobillik həlləri ilə seçilən davamlı və innovativ mərkəzə çevriləcək. Baş Plan layihəsində təbii yaşıllıqlarla əhatələnmiş şəhərin tarixən mövcud olmuş təxminən 258 hektar məskunlaşma ərazisində həyətəyını sahəsi olan fərdi evlərə üstünlük verilib. Bununla

Ermənistan müdafiə problemi

İlin sonu yaxınlaşdıqca Ermənistan hakimiyyətinin narahatlığı daha çox özünü göstərir. Parlamentin payız sessiyasında 2026-cı ilin büdcəsi müzakirəyə çıxarılacaq. Artıq məlum olub ki, Ermənistan hakimiyyəti gələn ildə müdafiə xərclərini azaltmağı planlaşdırır. Həmçinin, respublikada bəzi siyasi qüvvələrin Ermənistandan çıxarılmasını təklif etdiyi Gümrüdəki 102-ci Rusiya hərbi bazasının taleyi ilə bağlı söhbətlər intensivləşib. İrəvan hesab edir ki, Azərbaycanla sülh müqaviləsinin paraflanması ölkənin təhlükəsizliyi üçün riskləri azal-

sabah nə olacağını proqnozlaşdırmaq mümkün deyil. Biz öz təhlükəsizliyimizin qarantıyıq", - İlham Əliyev əmin olduğunu bildirib. Onun sözlərinə görə, 2020-ci ilin payızında ikinci Qarabağ müharibəsi başa çatdıqdan sonra Azərbaycan xüsusi təyinatlı qüvvələrini "minlərlə döyüşçü" ilə artırıb. Müasir PUA-lar və yeni artilleriya sistemləri də ölkəyə gətirilib, yeni döyüş təyyarələrinin alınması üçün müqavilələr imzalanıb, mövcud təyyarələr tamamilə modernləşdirilib.

Ermənistanın Strateji Araşdırmalar və Təşəbbüslər üzrə Analitik Mərkəzinin rəhbə-

İrəvan ordu üçün pul tapa bilmir

dır. Bu ölkənin baş naziri Nikol Paşinyanın sözlərinə görə, onun hökuməti gələn il hərbi büdcəni artırmaq niyyətində deyil. "Ola bilsin ki, 2026-cı ilin büdcəsində xərclərin əhəmiyyətli dərəcədə artması və ya ümumiyyətlə, müdafiə xərclərinin artması müşahidə edilməyəcək. Məncə, bu, məntiqlidir, ən azından hazırda bizim qiymətləndirməmiz belədir", - Paşinyan bildirib. Eyni zamanda o vurğulayıb ki, İrəvan Azərbaycanla sərhəddə vəziyyəti təhlil etməkdə davam edir.

Eyni zamanda, Ermənistanın maliyyə naziri Vahe Hovhannisyan daha əvvəl bildirmişdi ki, gələn ilin büdcəsi müdafiə xərclərinin azaldılmasına əsaslanır. Düzdür, onun sözlərindən tam olaraq nəyin müzakirə olunduğu anlaşılan deyildi: mütləq məbləğlərin azaldılması, yoxsa yalnız maliyyələşmənin hazırkı səviyyəsini saxlamaqla büdcə strukturunda payın azaldılması. 2025-ci ildə Ermənistan ÜDM-in 6,1%-ni (1,7 milyard dollardan çox) müdafiəyə xərcləmək qərarına gəlib. Bu, 2024-cü ilə müqayisədə 20%, 2020-2021-ci illərlə müqayisədə isə iki dəfədən çoxdur. Eyni zamanda hökumət ordunun yenidən silahlandığını elan edib. İrəvan hava hücumundan müdafiə sistemləri, artilleriya, pilotsuz uçuş aparatları (PUA), rabitə vasitələri və şəxsi avadanlıq almağı planlaşdırır.

Bununla paralel olaraq Ermənistan yadına Rusiyanın Gümrüdəki hərbi bazası düşüb. Bu şəhərdə birdən-birə iki mitinq keçirilib: biri rus qoşunlarının respublikada olmasına dəstək, digəri isə əleyhinə. Rəqiblər 2021-ci ildə keçirilən parlament seçkilərində 1,5% səs toplayan Avropayönlü "Respublika Namine" partiyasının üzvləri olub. Onlar Ukraynanı dəstəkləyən şüarlar səsləndiriblər. Hərbi bazanın saxlanması tərəfdarları Rusiya ilə əməkdaşlığın tərəfdarı olan və Türkiyə ilə münasibətlərin qurulmasının əleyhinə olan Ana Ermənistan hərəkatının üzvləri idi. Lakin şahidlərin sözlərinə görə, hər iki aksiyada ümumilikdə 300 nəfər belə toplaşmayıb.

Maraqlıdır ki, İrəvanın pasifist bəyanatları fonunda Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev əksinə, Bakının hər zaman müharibəyə hazır olması lazım olduğunu vurğulayıb. "Biz hər an müharibəyə hazır olmalıyıq, çünki dünyada proseslərin gedişatı elədir ki,

ri Hayk Xalatyan hesab edir ki, Ermənistan hökumətinin mövqeyi və İlham Əliyevin sözləri onların Vaşinqtonda Bakı ilə İrəvan arasında sülh sazişinin paraflanmasına fərqli münasibətini təsdiqləyir. "Ermənistan hakimiyyəti öz həmvətənlərini inandırmağa çalışır ki, sazişin paraflanması müharibə riskini minimuma endirib, beləliklə, onlar hərbi xərclərə qənaət etməyə başlaya bilərlər. Bakı, əksinə, danışıqlar prosesində hər zaman güc təzyiqi ehtimalının mövcud olduğunu", - Xalatyan deyib.

Bu arada, iqtisadi vəziyyət baxımından müdafiə xərclərinin azaldılmasına haqq qazandırmaq olar. Xüsusilə Ermənistana iqtisadi böhran yaxınlaşır. Dövlət borcu ÜDM-in 50%-ni ötür, büdcə kəsiri 5%-dir. "Fitch" beynəlxalq reyting agentliyi qeyd edir ki, büdcənin gəlir bazasını artırmadan xərclərin artımını saxlamaq ölkənin maliyyə sabitliyinin zəifləməsinə gətirib çıxaracaq. Eyni zamanda, İrəvan sosial proqramların saxlanması və infrastruktur layihələrinin inkişafına sərmayə qoymayı düşündür. Paşinyan hökumətinin başladığı bütün müdafiə islahatları isə hələ başlanğıc mərhələsindədir. İkinci Qarabağ müharibəsindəki məğlubiyyətdən sonra İrəvan belə qənaətə gəlib ki, daha çox silah almağa, ordunun komandanlıq strukturunu dəyişməyə, qoşunların hazırlanması üsullarını dəyişməyə ehtiyac var. Müdafiə xərcləri kəsilərsə, islahatlar ümumiyyətlə tamamlanmaya bilər.

Ermənistanda bəzi qrupların hələ də eyni zamanda olduqları, ölkələrini hələ də dünyada güclülər sırasında gördükləri ortadadır. Hələ də anlamaq istəyirlər ki, müharibədən əvvəlki, hətta Azərbaycanın keçirdiyi 23 saatlıq antiterror tədbirlərinə qədər erməni dövləti xarici havadarlarının hesabına mövcud olub. Onların ianələri hesabına yaşayıblar, onlara pulsuz verilən bir neçə milyard dollarlıq silah-sursatla Azərbaycan torpaqlarında işğalçılıq siyasətlərini yürüdə biləblər. Bu gün isə zaman dəyişib, havayı yeyənlər olsa da, milyardlarını havaya sovuranlar, demək olar ki, qalmayıb. Ermənistandakılar vəziyyətin bu hala gələcəyini, sadəcə, hesablaya bilməmişdilər.

V.VƏLİYEV

Qonşu qonşu olsa...

"Mənzil mənimdir, nə istəsəm edərdəm" düşüncəsi haqqında bəzi mülahizələr

Çoxmənzilli binalarda birgəyaşayış qaydalarının yazılması və yazılmaması qanunları var ki, hər bir sakin onlara əməl etməyə borcludur. Binaya və qonşulara zərər vurmamaq, ətrafı zibilləməmək, liftlərin hamısını eyni mərtəbəyə çağırmaqla, usta işləri və musiqi alətlərində ifa zamanı müəyyən edilmiş vaxt qrafikində və səs normasına əməl etmək, avtomobili blok girişinin qarşısında saxlamamaq, balkondan aşağı nəşə atmaqla, şaxtılara zibil atmaqla, kondisioner suyunu balkondan aşağı buraxmamaq və su borusunu trapa qoşmaq, yüksək səsə televizora baxmamaq, gecə vaxtı səs-küyə yol verməmək, təbiiyəsiz hərəkətlərə yol verməmək və s.

Bunların bir çoxu qanunla, yeni Mülki Məcəllə və sair qanunvericilik aktları ilə tənzimlənir. Bəziləri isə binaların daxili qaydaları, yeni binanın idarəetməsi ilə məşğul olan orqanın qoyduğu qaydalar ilə. Lakin elə qaydalar var ki, onlar yayılmamış etik qaydalardır. Bu artıq fərdi mədəniyyət məsələsidir. Elə şeylər var ki, onu etmək qadağan olunmayıb, amma pis qəbul olunur və ya başqalarına narahatlıq yarada bilər.

Mülki Məcəllənin 170-ci maddəsində deyilir;

170.2. Qonşu torpaq sahələrinin və ya digər daşınmaz əmlakın mülkiyyətçiləri, qanunda nəzərdə tutulmuş hüquq və vəzifələrindən əlavə, bir-birinə qarşılıqlı hörmət bəsləməlidirlər. Öz mülkiyyət hüququnu həyata keçirən hər kəs qonşunun mülkiyyətinə cülbəcür hədsiz təsirlərdən çəkinməlidir. Xüsusən, işlənmiş qazların, tozun, ağır qoxuların, səs-küyün və ya titrəyişlərin bütün ziyanlı və torpaq sahələrinin mövqeyinə və xarakteristikasına görə qanunsuz təsirləri qadağandır.

Lakin Məcəllənin 171-ci maddəsində qonşu təsirinə dözmək vəzifəsi də var;

171.1. Torpaq sahəsinin və ya digər daşınmaz əmlakın mülkiyyətçisi, əgər öz sahəsindən istifadə etməkdə ona maneçilik yaranmırsa və ya hüququ əhəmiyyətsiz dərəcədə pozulursa, qonşu sahədən qazın, buxarın, qoxunun, hisin, tüstünün, səs-küyün, istiliyin, titrəyişlərin və ya digər oxşar amillərin öz sahəsinə təsirini qadağan edə bilməz.

Göründüyü kimi, vəziyyətdən və şəraitdən asılı olaraq bəzi məsələlər ümumi normalarla tənzimlənir. Qəsdən edilmiş və qəsdən edilməmiş hərəkətlər ayırd edilməlidir. Qonşu özündən asılı olan səbəbə görə, başqalarına zərər vurmamalı, onları narahat etməməlidir. Əgər hansısa bir halda ondan asılı deyilsə, onda o problemin həllini birgə axtarmaq olar.

Çoxmənzilli binalarda əsas problemlərdən biri də, qonşuların səs-küylə narahat edilməsidir. Bunun da əsas səbəb, yeni tikilən binalarda ara divarlarının çox yüngül və yumşaq olmasıdır. Bu halda adi normal səslər də qonşunu narahat edir. Köhnə binalarda isə belə problem yoxdur, onların ara divarları möhkəm materialdan və daha qalın tikildiyinə görə, qonşulara səs getmir.

Daha bir məsələ, sakinlərin bəzilərinin təmizlik qaydalarına riayət etməməsidir. Nəticədə, bəzi sakinlərin atdığı tullantıları, bloklarda, liftlərdə, həyətlərdə tez-tez görmək olar. Xüsusi şirkət tərəfindən xidmət göstərilən binalarda bu zibillər mütəmadi olaraq təmizlənərsə də, digər binalarda bu

hallar daha çox görünür. Binada yaşayan şəxs birgəyaşayış qaydalarını bilməli və əməl etməlidir. Ən azı insan etik normalara riayət etməyə borcludur.

Daha bir problem isə qonşuların səsə narahat edilməsidir. Kimsə evində yüksək səsə futbola baxırsa, ya da mahnı dinləyirsə bu artıq bir neçə qonşunu narahat etmək, onlara problem yaratmaq deməkdir. Bir çox hallarda belələri deyir ki, öz evimdir özüm bilərəm. Xeyr, özün bilə bilməzsən. Ümumi binada yaşamağın konkret qaydaları var ki, qanunla tənzimlənir. Səs-küy normaları da buna daxildir. Bu binada yaşayırsan bu şərtlərə əməl etməyə məbursan. Xoşun gəlmərsə, köçüb gedə bilərsən və həyat evində yaşayarsan. Belələrinin bir çox hallarda polis gücünə normal etik qaydalara riayət etdirmək olur.

Bina mənzilində hər hansı bir əyləncə mərasimi və şənliklər də başqalarını narahat etməyəcək həddə olmalıdır. Əgər qonşular narahızlıq bildirirsə dərhal nəzərə alınmalıdır. Çünki polisə müraciət edilsə qanuni tədbir görülə bilər.

Uşaqların səs-küyünün qonşuları bezdirməsi də, valideynləri məsuliyyətdən azad etmir. Valideyn uşaqlarının səs-küy normalına riayət etmələrini təmin etməyə borcludur.

Blok girişinin düz qarşısında avtomobil saxlayanlar bilməlidirlər ki, təcili yardım maşını ağır xəstəni aparmağa gələ bilər, ya da evdən və ya evə ağır yükləri daşımaq üçün blok sakini maşını girişə maksimum yaxınlaşdırmalıdır.

Kondisionerlərin suyu əksər binaların mərtəbələrindən küçəyə və ya həyətdə tökülür. Aşağı ilə gedəndə adam elə gəlir ki, yağış yağır. Halbuki, bu problemin çox sadə həlli var. Kondisioner su şalınqını eyvanda bir yerə birləşdirmək kifayətdir. Əgər trap yoxdursa, onda iri bir su qabı qoyub suyu ona yığmaq və sonra kanalizasiya xəttinə boşaltmaq olar.

Binada yaşayan hər bir sakin bilməlidir ki, blokda 2 lift varsa hansısa bir neçə saniyə tez gələr deyə liftin ikisini də birdən çağırmaq lazım deyil. Həmin blokda ondan başqa onlarla, yüzlərlə insan yaşayır və bu yolverilməkdir.

Evde təmir işi varsa, ev sahibi bunu qanunlar müəyyən edilmiş günlərdə və saatlarda edə bilər. Yoxsa gecə gündüz, istirahət və ya iş günü demədən qonşuları bezdirmək yolverilməkdir. Bu qanunla qadağan edilir. Qonşular istəsə polis çağıraraq işi dayandırmağa məcbur edə bilərlər. Bir çox ölkələrdə buna görə ağır cərimələr var.

Həç kim görmədi deyib məişət tullantılarını bloka, liftə, həyətdə atmaq mədəniyyətsizliyin və vəhşiliyin əlamətidir. Belə halları törədən şəxsə qarşı ciddi tədbirlər görülməlidir. Bəzən biz görürük ki, həyətdə qoyulmuş zibil qablarının içi boş olduğu halda ətrafı zibil bağlamaları ilə doludur. Yeni, kimlərsə daha 2 addım atmağa ərinib və aralıdan tullayıb gedib. Bu kimi hallara qarşı mübarizə aparmaq üçün mütləq həyətlərdə müşahidə kameraları olmalıdır.

Ümumiyyətlə, normal, mədəni cəmiyyətlərdə çox sayda etik normalar, birgəyaşayış qaydaları var ki, bizdə onların çoxuna əhəmiyyət verilmir. Hətta bəzi xarici ölkələrdə azərbaycanlılara bu səbəbdən kirayə ev verilmədiyi haqda faktlar da da eşidiririk. Biz mədəni xalq, sivil cəmiyyət olmalıyıq. Bunun üçün də elementar insani qaydalara riayət etməliyik. Əgər kimlərsə etmək istəmərsə, onda layiqli qanuni cəzasını almalıdır. Təəssüf ki, bizdə bu hallarla bağlı cəzalar və cərimələr az qala yox səviyyəsindədir və çox yüngüldür. Bu sahədə mədəni ölkələrin təcrübəsindən istifadə etməyə dəyər.

Elçin Bayramlı

Bədənimizin nə qədər tez qocaldığını dəqiq ölçmək mümkündürmü? Oksford Universitetinin tədqiqatçıları bunun artıq mümkün olduğunu iddia edirlər - və yeni vasitə gözlənilməz nəticə ortaya çıxdı: həyat tərz qocalma sürətinə genlərdən daha çox təsir edir.

İnsanın ömür uzunluğunu bu amillər təyin edirmiş

Alimlər sübut etdilər ki, uşaqlıqda keçirilən həyat şəraiti onilliklər sonra sağlamlığa təsir edir

Araşdırma nə göstərdi?

Tədqiqatda təxminən yarım milyon insan iştirak edib. Alimlər qocalmanı tam olaraq nəyin sürətləndirdiyini və vaxtından əvvəl ölüm riskini artırdığını anlamaq üçün genetik məlumatları və ətraf mühit faktorlarını müqayisə ediblər.

Araşdırma nəticəsində aşağıdakılar məlum oldu;

- genetika rol oynayır, lakin onun rolu nisbətən kiçikdir,
- yaşayış şəraiti və vərdisləri həlledici təsir göstərir.

Risk faktorlarına aşağıdakılar daxildir:

- siqaret,
- aşağı fiziki fəaliyyət,
- yoxsulluq və sosial bərabərsizlik,
- pis mənzil şəraiti.

Bu xüsusilə ürək, ağciyər və qaraciyərə

güclü təsir göstərir. Genetik faktorlar daha çox demans və bəzi xərcəng növləri ilə əlaqələndirilir.

"Yaşlanma saati" necə işləyir

Alimlər yeni qiymətləndirmə metodundan - qanın zülal profilinə əsaslanan bioloji saatdan istifadə ediblər. O, hansı zülalların aktiv və hansı miqdarda olduğunu izləyir ki, bu da orqanizmin real qocalma proseslərini əks etdirir.

Bu üsul ekoloji faktorların bioloji yaşı irsiyyətdən daha güclü şəkildə "yenidən yazdığını" təsdiqlədi. Üstəlik, erkən həyat şərtləri - məsələn, 10 yaşında bir uşağın çəkisi və ya hamiləlik zamanı ananın siqaret çəkməsi - onilliklər sonra sağlamlığına ciddi təsir göstərə bilər.

Yaşlanmağı yavaşlatmaq mümkündürmü?

Bəli. Tədqiqatçılar vurğulayırlar ki, müəyyən edilmiş faktorların çoxu idarə oluna bilər. Aşağıdakılar riskləri azaltmağa kömək edəcək:

- siqareti tərgitmək,
- müntəzəm fiziki fəaliyyət,
- mənzil şəraitinin yaxşılaşdırılması,
- tibbə çıxış və çirkənləmə ilə mübarizə.

REABİLİTASIYA XİDMƏTLƏRİ GÖSTƏRİLİB

Alimlərin fikrincə, ətraf mühitə, mənzillərin keyfiyyətinə və xəstəliklərin qarşısının alınmasına diqqət yetirilərsə, sosial və hökumət siyasəti bütün nəsillərin ömrünü uzada bilər.

Gələcəyə baxış

Əvvəllər elm adətən fərdi amilləri - qidalanma və ya ekologiyani öyrənirdi. İndi isə hərtərəfli yanaşma göstərdi ki, qocalma genlərin və ətraf mühitin qarşılıqlı təsirinin nəticəsidir, lakin həlledici olan həyat tərzidir.

Yaxın illərdə tədqiqatçılar digər təhlükələr - plastik, kimyəvi birləşmələrin və yeni virusların təsirini öyrənməyi planlaşdırırlar.

Elçin Bayramlı

"Son vaxtlar hamımızın şikayət etdiyi mövzulardan biri telefon batareyalarının əvvəlki kimi uzunömürlü olmamasıdır. Bunun əsas səbəbi odur ki, telefonlarımız əvvəlkindən qat-qat güclü işləyir, böyük ekran, daha parlaq görüntü, daim açıq internet və sosial şəbəkə tətbiqləri batareyaya daha çox yük salır".Bunu SİA-ya açıqlamasında texnoloq Elvin Həsənov deyib.

Onun sözlərinə görə, bunlarla yanaşı telefonun isti mühitdə şarj olunması da batareyanı tez sıradan çıxara bilər: "Çox adam düşünür ki, telefonu hər gecə şarja qoymaq zərərli deyil. Əslində, yeni telefonlarda enerji idarəetmə sistemi var və cihaz 100%-ə çatanda şarjı avtomatik tənzimləyir. Amma telefon şarjdaykən çox isinirsə, bu, batareyaya mənfi təsir edir. Batareyanı sıfıra qədər boşaldıb doldurmaq da düzgün deyil. Litium-ion batareyalar üçün ən sağlam şarj intervalı 20%-dən 80%-ə qədərdir. Yeni cihazı tam boşaltmaq batareyaya əlavə ziyan vurur. Orijinal olmayan, ucuz şarj cihazlarından istifadə isə daha

Telefonu hər gecə şarja qoymaq batareyaya zərər verir?

təhlükəlidir. Onlar düzgün gərginlik vermir, həm batareyaya, həm də telefona zərər vurur, hətta yanğın riski belə yarada bilər. Sürətli şarj məsələsinə gəlincə isə bəli, bu texnologiya batareyaya əlavə istilik yükləyir, amma orijinal adapterlə istifadə olunduqda

ciddi zərər vermir. Problem yalnız keyfiyyətsiz cihazlarda olur. Qısası, batareyanın ömrünü uzatmaq üçün üç sadə qayda var: orijinal şarj cihazı istifadə edin, telefonu çox qızdırmayın və şarj səviyyəsini daim orta intervalda saxlayın".

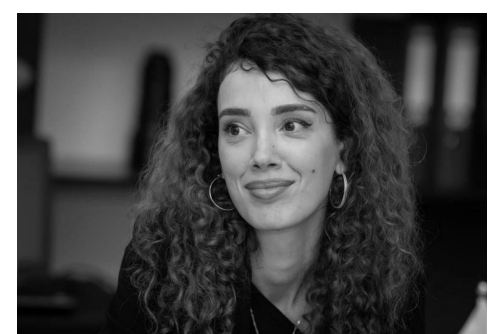
Fatimə Əliyeva

"Texnologiya balanslı yanaşma tələb edir"

"Robotlarla danışmaq insan ünsiyyətini birinci növbədə çox azaldır. İnsanlar sosial ünsiyyət qurmayacaq hala gəlirlər və artıq gərginləşirlər. Bildiyimiz kimi ChatGPT çıxıb, hansı ki, psixoloq kimi onlarla dərsləşirlər. Bu, bəzi hallarda intihara belə gətirib çıxara bilər. Çünki o, səni bir robot olaraq yönləndirir, bir insan kimi duyğularla yox. Burada insani duyğulardan söz gedə bilməz".Bunu SİA-ya açıqlamasında psixoloq Ezgi Şahin deyib.

O bildirib ki, texnologiya artdıqca insanların işsizlik səviyyəsi də artır: "Bu da olduqca təhlükəli bir haldır. Çünki insan işsiz qaldıqca depressiyaya düşə bilər. Belə hallarda nə məhsuldarlıq göstərə bilər, nə də cəmiyyətə fayda verə bilər. İnsanlar ümumiyyətlə məhsuldar olmalıdırlar — nəse istehsal etməli, yararlı fəaliyyət göstərməli və bunun qarşılığında qazanc əldə etməlidirlər. Bu proses olmadığı zaman isə depressiya, hətta intihar halları ilə nəticələnmə bilər.

Robotlarla və süni intellektlə qurulan ünsiyyətin gerçək emosional bağlardan uzaq olması ciddi sosial və psixoloji nəticələr doğura bilər. İnsanlar zamanla bu texno-

AYDINLIQ GƏTİRİLDİ

logiyalarla emosional bağ qurmağa başlayır, öz problemlərini onlarla paylaşır və onları daxili dünyalarına daxil edirlər. Bu isə insanlarda asılılıq yaradır. Robotlardan gələn cavablar real empatiyaya əsaslanmadığı üçün, insan psixikasına yanlış təsir edə bilər. Zamanla insanlar bu cavablara korənə inanmağa başlayır və onları həyatda rəhbər tutmağa meyillənirlər.

Bu proses, yaxınlarımızın fikrinə verdiyimiz dəyər kimi, süni intellektin də təsir gücünü artırır. Bu isə insan davranışlarını formalaşdırmağa, yönləndirməyə səbəb ola bilər. Psixoloqlar bu tendensiyanın artıq uşaqlarda və böyüklərdə ciddi təsirlər göstərdiyini müşahidə edirlər — xüsusən də oyunlar və texnologiyanın intensiv istifadəsi ilə bağlı. Nəticədə işsizlik artır, insanlar yaradıcılıqdan uzaqlaşır və psixoloji gərginlik, depressiya halları çoxalır.

Bu səbəbdən texnologiyanın inkişafı ilə yanaşı, insan psixikasını qoruyan balanslı yanaşma şərtidir".

Günəl Fərzəliyeva

Son illərin ən çox yayılan təmizlik vasitələrindən biri olan nəm (islaq) dəsmal-salfetlər təhlükə mənbəyidir. Bu salfetlərin özündə kimyəvi maddələr ehtiva etdiyini iddia edən ekspertlər xüsusilə uşaqlı anaların çox istifadə etdiyi bu təmizlik vasitəsinin yaradacağı fəsadlar barədə narahatdır.

Məktəbli uşaqların çantasına qoyduğu-muz, ictimai nəqliyyatdan istifadədən sonra əllərimizi təmizlədiyimiz, altını islatmış körpələrin təmizliyində daha çox istifadə etdiyimiz nəm salfetləri gigiyena məqsədi ilə istifadə edəndə onun əslində xəstəliklərə yol açdığının fərqində deyilik.

Bu salfetləri sıxdıqda onlardan maye damır, qoxusundan isə tərkibindəki kimyəvi maddələri hiss etmək olur. Nəm salfetləri çox istifadə etdikdə həmin kimyəvi maddələr əllərdə toplanır və dəri məsamələrinə hopur. Qidalanma zamanı əlimizdəki həmin kimyəvi maddələr yediyimiz qida vasitəsi ilə əlimizdən orqanizmə keçir. Uzun müddət belə davam etdikdə bədəninizdə toplaşan kimyəvi maddələr orqanlara zərər verir.

Pediatr Pəri Həsənova deyir ki, daha çox körpələrin derisinə təmas edən islaq salfetlər onlarda çox ciddi fəsadlara səbəb ola bilər: "Uşaqların altını çox ana məhz bu salfetlərlə təmizləyir, halbuki su ilə yumağa imkanı və uyğun zamanı var. Lakin analar rahatlığı seçir, uşaq öz bezini çirkləndirəndə yumaq yerinə nəm salfetlə silib yenidən bez bağlayır. Unudurlar ki, bu salfetlər öz tərkibində xeyli kimyəvi maddə saxlayır. Suyun verdiyi təmizliklə nəm salfetlərin verdiyi təmizlik eyni deyil. Analar onun qoxusuna aldanıb təmiz olduğunu düşünür, amma yanlışdır".

Körpə derisi daha çox keçiricidir

İslaq salfetlərin uşaqların derisində qızartı, bişmə, səpki, yaralara səbəb olduğunu deyən həkim analara xəbərdarlıq edir: "Uşaq derisi olduqca zərifdir, sadə bir səpki və ya qızartı qarşısalınmaz yaralara səbəb ola bilər. Üstəlik, son illər bütün anaların övladını uşaq bezi ilə saxladığını da nəzərə alsaq, vəziyyətin nə qədər təhlükəli olduğunu anlarıq. Uşaq bezlərindəki təhlükə nəm salfetlərdəki təhlükə ilə birləşsə o

Nəm salfetlərdəki təhlükə

Onların tərkibində kansorogen maddələrdən benzinə qədər hər şey var

zaman uşaqların ciddi problemlərinin yaranacağını təxmin etmək çətin olmaz. Qətiyyən uşaq derisini nəm salfetlə silməyin, hətta silsəniz belə dərhal su ilə durulayın, çünki deridəki yaraların üstünə nəm salfetdəki kimyəvi qatqılar hoparsa bu maddələr dəriyə sovrulub qana keçə bilər".

İstifadə edənlərin çoxluğu, satış rəqəmlərinin yüksəlməsi bu məhsulun hər gün fərqli adlarda fərqli firmalar tərəfindən istehsal edilməsinə rəvac verir. Əslinin zərərli olduğu halda kustar üsullarla da istehsal edilmiş daha təhlükəli nəm salfetlər satışa çıxarılır.

Nəm salfetlərində təxminən 60-a yaxın kimyəvi maddənin qatqısı var, ekspertlər bu maddələrdən yalnız 16-nın insan orqanizminə təhlükə yaratmadığını deyir. Kimya mühəndisi Gülnarə Abbasova deyir ki, zərərli olmayan maddələr su, yağlar, nəmləndirici kremlərdir, qalan digər maddələr isə insan orqanizmi üçün təhlükə yaradır: "Ən yüngül halda dəri yaralarına, allergik reaksiyalara, ən ağır hallarda isə zəhərlənmədən kanserogen xəstəliklərə qədər bir çox problemə səbəb ola bilər. Uşaq derisi normal insan derisinə nisbətən daha keçiricidir, dəriyə təmas edən istənilən maddə

qana tez hopur".

Müəssisimiz deyir ki, nəm salfetlərin hamısının kimyəvi sellülozadan hazırlandığını da nəzərə alsaq tərkibindəki paraben, alkoqolun təhlükəsini anlamış olarıq.

Görün tərkibində nələr var!

• Paraben: Methyl, ethyl, propyl, butyl, isobutyl, benzil adlandırılan 6 növü var, bütün növləri də təhlükəlidir, kansorogen maddələri özündə ehtiva edir. Bir çox Avropa ölkəsində parabenin kosmetik məhsullarda istifadəsi qadağan edilsə də istehsalçılar gizli-gizli ondan istifadə edir. Paraben daha çox döş xərçənginə səbəb olur.

• Propylene glycol: Benzin tərkibli bir maddədir, derini təhrik edir, qıcıqlandırır, allergik reaksiyaya səbəb olur, mərkəzi sinir sistemini iflic edir, bezi orqanların fəaliyyətini pozur.

• Phenoxyethanol: Dəri allergiyalarına, böyrək və qaraciyər xəstəliklərinə səbəb olur.

• Peg-40 hydrogenated castor oil: Xərçəng və urek, qan-damar xəstəliklərinin baş səbəbkarı olan trans yağları yaradan

maddədir.

• 2-bromo-2 nitropropame-1, 3 diol: Zəhərli maddədir, allergik reaksiyalara səbəb olur.

• Methylisothiazolinone: Dəriyə təması qətiyyən yolverilməzdir, təması zamanı dəri yanıqlarına səbəb ola bilər.

• Sodium hidroksit: Dəri yanmalarına səbəb olur, insanı digər kimyəvi maddələrə qarşı həssaslaşdırır. Mədəyə düşsə öldürər, tutulmuş kanalizasiyaların açılması üçün istifadə edilir.

• Formaldehid: Kanserojen maddədir. Nəinki uşaq məhsullarında, bütün növ kosmetik məhsullarda istifadəsi qadağandır. Tənəffüs edilməsi, udulması və dəri ilə təması çox təhlükəlidir.

• Triclosan: Qaraciyər xəstəliklərinə səbəb olduğu barədə ciddi elmi təcrübələr var.

• Carbomer: Tənəffüs edilməsi belə zərərli. Dəriyə təması zamanı dərhal sabunla yuyulmalıdır.

• Sodium benzoate: Qaraciyərə və mərkəzi sinir sistemində zərər verir.

• Paraffinum liquidum: Dərinin məsamələrini turaq dəri xəstəliklərinə, xərçəngə səbəb olur.

• Benzil alcohol: Dərinin təhrik edən, allergik xəstəliklər törədən, qaraciyər və sinir sistemini məhv edən kimyəvi maddədir.

• Benzyl benzoate: Ağza düşdüyü an zəhərlənmə yaradır, gözü və derini ciddi formada hədələyir.

• Fragrance: Bu bir etirdir və özündə 200 kimyəvi maddəni cəmləyir. Sinir sistemi xəstəlikləri, allergiya və ekzema kimi xəstəliklərə səbəb olur.

• 3-lodo-2 propynyl butyl carbonate: Dəridə ciddi allergik reaksiyalara səbəb olur.

• Cetrimonium chloride: Dəri allergiyasına, səpkilərə və sinir sisteminə qıcı olmaqla səbəb olur.

• Polyquaternium 7: Tənəffüs edildikdə nəfəs borusunda ciddi problem yaradır, dəriyə toxunarsa yanıqlara səbəb olur.

• Coumarin: Tənəffüs edildikdə qəfil ölümə səbəb olur.

Lalə Mehralı

Kamalə Abbasova,
Tarix müəllimi

XXI əsrdə beynəlxalq münasibətlərin mühüm istiqamətlərindən biri regional əməkdaşlıq formatlarının formalaşdırılması və dərinləşdirilməsidir. Cənubi Qafqaz və Mərkəzi Asiya regionunda yerləşən Azərbaycan Respublikası, Türkmənistan Respublikası və Özbəkistan Respublikası arasında son illər müşahidə edilən siyasi dialoq, iqtisadi inteqrasiya təşəbbüsləri və mədəni-humanitar əlaqələr bu baxımdan xüsusi əhəmiyyət daşıyır. 2025-ci il 22 avqust tarixində Türkmənistanın Avaza şəhərində

Azərbaycan, Türkmənistan və Özbəkistan strateji əməkdaşlığında yeni mərhələ

Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin iştirakı ilə keçirilən yüksək səviyyəli görüşün yekunlarına dair bəyanat bu əməkdaşlıq formatının strateji xarakterini bir daha təsdiqləmişdir.

Bəyanatda irəli sürülən əsas tezislər – Türkmənistanın etibarlı inkişaf yolunda olması, Azərbaycan və Türkmənistan arasında mövqelərin üst-üstə düşməsi, türkmən xalqının Qarabağda məscid inşa etməsi təşəbbüsü, Özbəkistanın Xankəndidə tikiliş fabriki və Füzulidə məktəb kimi infrastruktur layihələri ilə çıxış etməsi – üçtərəfli münasibətlərin yalnız siyasi və diplomatik müstəvidə deyil, həm də sosial-iqtisadi və mədəni səviyyədə möhkəmləndiyini göstərir.

Azərbaycan və Türkmənistan xalqlarının tarixi, mədəni və dini dəyərlər birləşdirir. Prezident cənab İlham Əliyevin bəyanatında qeyd olunduğu kimi, iki ölkə xalqları əsrlər boyu bir ailə kimi yaşamış, bu gün isə müstəqil dövlətlər kimi həmin ənənələri davam etdirirlər. Avaza görüşündə imzalanmış sənədlər, o cümlədən Arxadağ şəhəri ilə Azərbaycanın Füzuli şəhərinin qardaşlaşması barədə razılaşma, qardaşlıq münasibətlərinin rəmzi ifadəsi kimi qiymətləndirilə bilər.

Bununla yanaşı, Türkmənistanın Qarabağda məscid inşa etməsi təşəbbüsü

dini-mənəvi yaxınlığın və birgə humanitar əməkdaşlığın bariz nümunəsidir. Bu addım yalnız Azərbaycan–Türkmənistan dostluğunun möhkəmləndirilməsinə deyil, həm də işğaldan azad edilmiş Qarabağın dirçəlişinə töhfə verəcəkdir.

Azərbaycan və Özbəkistan arasındakı münasibətlər son illərdə "sözde yox, əməldə qardaşlıq" prinsipi üzərində formalaşır. Xankəndidə fəaliyyət göstərən tikiş fabriki və Füzulidə inşa olunmuş 960 şagirdlik məktəb bunun konkret nümunələridir. Hər iki layihə həm iqtisadi, həm də sosial baxımdan mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bir tərəfdən, yeni iş yerlərinin açılması bölgənin sosial rifahını yüksəldir, digər tərəfdən isə təhsil infrastrukturunun gücləndirilməsi gələcək nəsillərin inkişafına xidmət edir.

Prezident cənab İlham Əliyevin çıxışında xüsusi vurğuladığı kimi, Özbəkistanın atdığı addımlar Azərbaycan üçün ən çətin dövrlərdə qardaşlıq dəstəyinin təzahürüdür. Bu, həm ikitərəfli münasibətlərin, həm də regional əməkdaşlıq perspektivlərinin real nəticələr verdiyini sübut edir.

Avaza Bəyanatında Azərbaycan, Türkmənistan və Özbəkistan arasında çoxtərəfli əməkdaşlığın yeni mərhələyə keçidi nəzərdə tutulur. Xüsusilə nəqliyyat, tranzit,

logistika, enerji (elektroenergetika, neft və qaz) və mədəni əlaqələr sahələrində əməkdaşlıq üçün geniş imkanların mövcudluğu qeyd olunmuşdur. Bu, regionda "tarixi Zirvə görüşü" kimi qiymətləndirilən toplantının gələcəkdə davamlı mexanizmə çevrilə biləcəyini göstərir.

Qeyd edilməlidir ki, hər üç ölkə beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərində strateji mövqeyə malikdir. Azərbaycan Şərq–Qərb və Şimal–Cənub marşrutlarının kəsişməsində yerləşir, Türkmənistan Orta Dəhlizdə mühüm tranzit ölkəsidir, Özbəkistan isə Mərkəzi Asiya iqtisadiyyatının aparıcı oyunçularından biridir. Bu üçlük, əslində, Avrasiya məkanında yeni əməkdaşlıq modelinin əsasını qoya bilər.

2025-ci il 22 avqust tarixində Avazada qəbul edilən bəyanat Azərbaycan, Türkmənistan və Özbəkistan arasında strateji tərəfdaşlığın möhkəmləndirilməsi baxımından mühüm tarixi hadisədir. Bu sənədin mahiyyəti yalnız siyasi münasibətlərin bəyanatı ilə məhdudlaşmır, həm də konkret iqtisadi, sosial və mədəni layihələrin həyata keçirilməsinə yönəlmiş praktiki yol xəritəsini ehtiva edir.

Azərbaycan, Türkmənistan və Özbəkistan liderlərinin iradəsi nəticəsində formalaşan üçtərəfli əməkdaşlıq formatı regional sülhün, sabitliyin və inkişafın təmin edilməsində mühüm rol oynayacaq. Bu əməkdaşlıq yalnız iştirakçı ölkələr üçün deyil, bütövlükdə Avrasiya məkanı üçün strateji əhəmiyyət kəsb edən yeni siyasi və iqtisadi platforma kimi qiymətləndirilə bilər.

Ukraynanın mövcudluğunun şərtləri

Lavrovun fikirlərinə Avropadan sört təpki verildi

Ukraynanın işğal faktına ədalətli reaksiyası Rusiya tərəfinin qeyri-adi iddiası ilə qarşılanıb. Moskva işğal etdiyi ərazilərin də "azad edilməsini" tələb edir. Rusiyanın xarici işlər naziri Sergey Lavrov bildirib ki, Ukrayna yalnız Rusiya tərəfindən qeyri-qanuni işğal olunmuş əraziləri "buraxsa" "mövcud ola" bilər. O, bu barədə NBC telekanalına müsahibəsində bildirib. Daha əvvəl Reuters mənbələrinə istinadən xəbər verir ki, bu, Vladimir Putinin müharibənin dayandırılması üçün şərt kimi irəli sürdüyü tələbdir. "Ukraynanın insanları buraxmaq şərti ilə mövcud olmaq hüququ var. Onların "terrorçu" adlandırıldığı insanlar Novorossiya, Donbass və Kırım da keçirilən bir neçə referendumda rus mədəniyyətinə mənsub olduqlarını qərara alıblar", - Lavrov deyib.

O, həmçinin şikayət edib ki, Ukrayna hökuməti guya qarşısına "rusca olan hər şeyi məhv etməyi" məqsəd qoyub. Bundan əlavə, Lavrov bildirib ki, Ukrayna üçün istənilən təhlükəsizlik zəmanəti "Rusiyanın əsas maraqlarını" nəzərə almalıdır.

"Xatırladıram ki, Ukrayna tərəfi 2022-ci ilin aprelində bu müharibəyə son qoya biləcək sənəd təqdim etməklə kifayətlənib. O, Ukraynanın neytral, blokara qoşulmayan və nüvə silahı olmayan dövlət olacağı bəyanatı ilə başlayıb", - rusiyalı nazir qeyd edib.

Həmin müsahibədə Rusiya Xarici İşlər Nazirliyinin rəhbəri Vladimir Zelenskini "rejimin faktiki başçısı" adlandırırsa da, onun legitimliyini şübhə altına alıb. Lavrovun sözlərinə görə, "Ukrayna Konstitusiyasına görə" Zelenskinin prezident kimi səlahiyyətləri artıq başa çatıb. Eyni zamanda o, əlavə edib ki, Putin Ukrayna lideri ilə "görüşməyə hazırdır", lakin sənədləri imzalamaq üçün "imzanın qanuni şəxs tərəfindən qoyulacağına dair aydın anlayış olmalıdır". Daha əvvəl Lavrov bildirib ki, Vladimir Putin guya Ukrayna prezidenti Vladimir Zelenski ilə görüşə hazırdır, lakin nəzərdən keçirilməsini tələb edən bütün məsələlər "yaxşı işlənməlidir".

Vensin zəmanətlərlə bağlı Rusiyaya cavabı

ABŞ-ın vitse-prezidenti Rusiya XİN rəhbərinin Ukrayna üçün təhlükəsizlik zəmanətlərində iştirakla bağlı bəyanatını şərh edib. Ukrayna ərazisində Amerika qoşunları olmayacaq, lakin ABŞ Kiyevə fəal yardım göstərməyə və müharibəni dayandırmaq üçün Rusiya ilə danışıqlarda iştirak etməyə davam edəcək. Bunu NBC News-a müsahibəsində ABŞ-ın vitse-prezidenti C.D.Vens deyib. "Prezident bunu çox açıq şəkildə söylədi. Ukrayna ərazisində heç bir ABŞ qoşunları olmayacaq, lakin biz ukraynalıların müharibəni dayandırması lazım olduğuna dair təhlükəsizlik zəmanətlərini və inamın təmin edilməsində fəal rol oynamağa davam edəcəyik", - Vens qeyd edib.

O əlavə edib ki, müharibə bitənə qədər zəmanətlər müzakirə edilmir. Eyni zamanda, Rusiyanın xarici işlər naziri Sergey Lavrovun Moskvanın Ukraynanın təhlükəsizliyinin təmin edilməsinə qoşulması zərurəti ilə bağlı bəyanatını şərh edən Vans qeyd edib ki, ruslar müharibəni dayandırmaq üçün danışıqlarda iştirak edəcəklər. "Təbii ki, ruslar müharibəni dayandırmaq üçün danışıqlarda iştirak edəcəklər. Ona görə də təbii ki, onların bu məsələdə müəyyən marağı olacaq, bu haqda danışıqlar", - o vurğulayıb. Bununla belə, Vens qeyd edib ki, bu, Rusiyanın Ukrayna ərazisinə öz qoşunlarını yerləşdirəcəyi anlamına gəlmir. Qeyd edək ki, bir

müddət əvvəl ABŞ prezidenti Donald Tramp bildirib ki, Vaşinqton təhlükəsizliyin təminatı kimi Ukraynaya qoşun yeritmək arzusunu ifadə edən Avropa ölkələrinə dəstək verməyə hazırdır.

Xatırladaq ki, avqustun 16-da mətbuatda Alyaskada keçirilən sammit zamanı Tramp və Putinin guya Ukrayna üçün təhlükəsizlik təminatları ilə bağlı razılığa gəldiyi barədə məlumat yayılmışdı. Onlar Şimali Atlantika Müqavilənin "5-ci maddəsinin üslubunda" olacaqlar, lakin NATO çərçivəsində deyil. Daha sonra bu məlumatı əslində Trampın özü də mediaya təsdiqləyib. Onun sözlərinə görə, ABŞ, Avropa və bəzi başqa ölkələr Ukraynaya təhlükəsizlik zəmanəti verə bilər, lakin NATO formatında deyil. Həmçinin, Ukrayna prezidenti Vladimir Zelenski Ukraynaya həqiqətən də təhlükəsizlik zəmanətlərinin verəcəyini və yaxın günlərdə onlarla bağlı aktiv iş aparılacağını təsdiqləyib.

Almaniya da zəmanətlə bağlı mövqe formalaşdırıb

Almaniyanın xarici işlər naziri Johann Wadepful deyib ki, Ukraynanın alacağı təhlükəsizlik zəmanətləri NATO-ya üzvlük standartlarına mümkün qədər yaxın olmalıdır. Deutsche Welle xəbər verir ki, bu, onun Almaniya hökumətinin "Açıq qapı" günü - bazar günü, avqustun 24-də keçirilən çıxışından məlum olub. Wadepfulun sözlərinə görə, Ukraynaya real təhlükəsizlik təminatları vermədən və mümkün qədər çox ölkədən ərazi güzəştləri məsələsinə baxılmasını tələb etmək mümkün deyil. O hesab edir ki, bu cür hərəkətlər hətta Vladimir Putinin mövqeyinə də təsir edə bilər. Onun sözlərinə görə, bu, Avropanın dinc yanaşı yaşayışa qayıtmasına kömək edəcək. Eyni zamanda, Almaniya Xarici İşlər Nazirliyinin rəhbəri vurğulayıb ki, verilən təminatların pozulması birbaşa Ukraynaya hücum kimi şərh oluna bilər.

Nazir Amerika Birləşmiş Ştatlarının da daxil edilməli olduğu qarant ölkələrin dairəsini genişləndirməyə çağırır. O qeyd edib ki, 30-a yaxın ölkə, o cümlədən Yaponiya artıq Ukraynanı dəstəkləməyə hazır olduqlarını təsdiqləyib. Bununla belə, Wadepful Rusiya ilə mümkün sülh sazişinin Ukraynanın maraqlarına və müstəqilliyinə təhlükə yaratmamasının təmin edilməsinin vacibliyini vurğulayıb. O, Rusiya prezidentini aqressiyanı dayandırmağa və danışıqlar masasına oturmağa çağırır. Əgər münaqişə davam edərsə, Qərb Ukraynanı qətiyyətlə dəstəkləməyə davam edəcək.

Xatırladaq ki, NATO bu yaxınlarda Ukraynanın təhlükəsizliyinin iki səviyyəsindən danışmışdı. NATO-nun baş katibi Mark Ruttenin sözlərinə görə, birinci səviyyə Ukrayna Silahlı Qüvvələrinin maksimum dərəcədə gücləndirilməsinə yönəldiləcək. Təhlükəsizlik zəmanətlərinin ikinci səviyyəsi ABŞ və Avropanın təmin edəcəkləridir. Hazırda bununla bağlı iş aparılır.

Tramp Ukrayna müharibəsi barədə...

ABŞ-ın vitse-prezident Vens Donald Trampın fəal diplomatik strategiyasının effektivliyinə əmin olduğunu bildirib. Vitse-prezident Rusiyanın Ukraynaya qarşı müharibəsinin yaxın altı ay ərzində başa çatacağına ümid etdiyini bildirib. O, bu barədə bazar günü, avqustun 24-də NBC telekanalına müsahibəsində bildirib. Vens ABŞ prezidentinin "güclü diplomatiyasının" effektivliyinə əminliyini ifadə edib. O vurğulayıb ki, hazırkı Amerika lideri hərbi əməliyyatları dayandırmaq üçün fəal işləyir və onun fikrincə, ABŞ xalqı bununla fəxr etməlidir. O, müharibənin mümkün qədər tez - üç və ya altı ay başa çatacağına ümid etdiyini bildirib.

Nəticə nə olursa olsun - istər üç ayda, istərsə də altı ayda müharibə başa çatsa, inşallah daha olmayacaq - biz fəxr etməliyik ki, qətl dayandırmağa çalışan bir prezidentimiz var. Eyni zamanda, Vens danışıqlar prosesinin müəkkəbliyini etiraf edib. Onun sözlərinə görə, bəzən ruslarla ünsiyyətdə əhəmiyyətli irəliləyiş hiss olunur, lakin bəzi hallarda məyusluq anları olur. O hesab edir ki, diplomatik səylərin ən mühüm aspekti iki tərəf arasında kompromis tapmaqdır.

Xatırladaq ki, Vens Rusiya tərəfinin ABŞ-a qarşı tələblərində "əhəmiyyətli güzəştlərə" getdiyini, xüsusən də mühari-

bə başa çatdıqdan sonra Ukraynanın ərazi bütövlüyü və Ukrayna dövlətinin təhlükəsizliyinə təminat verilməsi ideyası ilə razılaşdığını qeyd edib. Eyni zamanda o vurğulayıb ki, hələlik tam güzəştlərdən söhbət getmir, ərazilər məsələsi həll olunmamış qalır. ABŞ vitse-prezidenti Rusiya XİN rəhbərinin Ukrayna üçün təhlükəsizlik zəmanətlərində iştirakla bağlı bəyanatını da şərh edib. O, izah edib ki, Ukrayna ərazisində Amerika qoşunları olmayacaq, lakin ABŞ Kiyevə fəal yardım göstərməyə və müharibəni dayandırmaq üçün Rusiya ilə danışıqlarda iştirak etməyə davam edəcək.

Kanada Ukraynaya qoşun yeridir

Kanada hökumətinin başçısı Kiyev üçün gələcək təhlükəsizlik təminatlarının bir hissəsi kimi Kanada hərbiçilərinin Ukraynada olmasını istisna etməyib. Ukraynanın Müstəqillik Günündə Kiyevə səfər edən Kanadanın baş naziri Mark Karni Vladimir Zelenski ilə birgə mətbuat konfransında deyib ki, gələcək təhlükəsizlik zəmanətlərinin bir hissəsi kimi Kanada qoşunlarının Ukraynada olmasını istisna etmir. O əlavə edib ki, Ukraynanın müttəfiqlərinin hazırda Kiyevlə birlikdə hazırladıqları Ukrayna üçün təhlükəsizlik zəmanətləri "Rusiyanın seçimi deyil". "NATO-nun üzv dövlətlərin Ukraynaya yatırdıqları sərmayələri müdafiə xarakterli, NATO üzvləri olaraq kollektiv təhlükəsizliyimizə kritik sərmayələr hesab etmək üçün kifayət qədər əsası var. Axi, Rusiyanın təcavüzü cavabsız qalsa, bununla da dayanmayacaq", - Karni bildirib.

Xatırladaq ki, Fransa prezidenti Emmanuel Makron hesab edir ki, Ukraynada Avropa qoşunlarının yerləşdirilməsi məsələsində Rusiyanın söz sahibi deyil.

Kanada dron istehsalına qoşulur

Baş nazir Mark Karni səfəri zamanı əmin etdi ki, artıq həm Kanadada, həm də Ukraynada dron istehsalına başlanılır. Artıq Kanadada Ukrayna Silahlı Qüvvələrinin gücləndirilməsi üçün pilotsuz təyyarələrin istehsalının yerləşdirilməsi üçün hazırlıqlara başlanılıb. "İnterfaks-Ukrayna" xəbər verir ki, bunu bazar günü, avqustun 24-də Kiyevdə mətbuat konfransı zamanı Kanadanın baş naziri Mark Karni deyib. "Məxfilik və məxfilik üçün müəyyən hərbi arqumentlər var, amma deyə bilərəm ki, biz bu danışıqları çox uzun müddətdir və ətraflı şəkildə aparırıq. Həm Kanadada, həm də Ukraynada bu istehsal yaxınlıqda yerləşdiriləcək və indi başlaya bilər", - hökumət başçısı qeyd edib.

Öz növbəsində prezident Vladimir Zelenski təsdiqləyib ki, Ukrayna və Kanada pilotsuz təyyarələrin istehsalı, eləcə də ölkələr arasında təhlükəsizlik sazişinin həyata keçirilməsi planı ilə bağlı dəqiq razılıq əldə edilib. "Mühüm imzalanmış sənədlər, aydın razılaşmalar, ölkələrimiz arasında təhlükəsizlik sazişinin real həyata keçirilməsi planı var. Söhbət həm də gömrük məsələlərində inzibati yardım haqqında nazirlərimiz səviyyəsində imzalanmış sazişdən gedir. Həmçinin pilotsuz təyyarələrin istehsalı haqqında sazişdən də gedir", - dövlət başçısı əlavə edib.

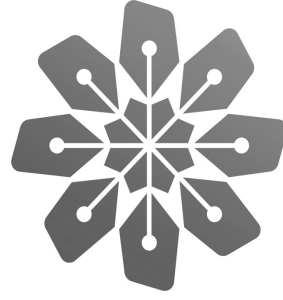
Bundan əvvəl məlum olub ki, Kanada ABŞ-ın Ukrayna ordusunu silahla təmin edən PURL təşəbbüsünə qoşulacaq. Bu barədə ölkənin müdafiə naziri Denis Şmıxal bildirib. Bundan əlavə, Ukrayna sentyabrda Kanadadan 1 milyard Kanada dollarına (700 milyon dollardan çox) silah alacaq.

Danimarka Ukrayna üçün silah istehsal edəcək

Yaxın vaxtlarda "Ukrayna ilə qur" təşəbbüsü çərçivəsində iki ölkə arasında böyük layihənin həyata keçirilməsi planlaşdırılır. Ukrayna və Danimarka Ukrayna silahlarının istehsalını genişləndirməyə imkan verəcək "Ukrayna ilə qur" təşəbbüsünün bir hissəsi kimi birgə layihəyə başlayırlar. Bu barədə Kiyevdə müdafiə naziri Denis Şmıxal və Danimarkanın müdafiə naziri Troels Lund Poulsen arasında keçirilən görüşdə məlum olub. Şmıxalın qeyd etdiyi kimi, "Ukrayna ilə qur" təşəbbüsü çərçivəsində yaxın vaxtlarda böyük layihənin icrasına başlanılması planlaşdırılır. Onun sözlərinə görə, bu, Danimarkada Ukrayna silahlarının istehsalını genişləndirməyə və əsgərlərimizi lazım olan hər şeylə daha effektiv şəkildə təmin etməyə imkan verəcək. "Bu, son dərəcə effektiv Danimarka dəstək modeli ilə başlayan əməkdaşlığımızın növbəti mərhələsidir. Bu, tərəfdaşlara Müdafiə Qüvvələrinin ehtiyacları üçün Ukrayna silahlarının istehsalına investisiya etmək imkanı verdi", - Müdafiə Nazirliyinin rəhbəri əlavə edib.

Tərəflər ayrıca cəbhədəki vəziyyəti və əsas prioritetləri - rus terroruna qarşı hava hücumundan müdafiəni gücləndirməyi, Rusiya Federasiyasını sülhə məcbur etmək üçün uzaq mənzilli silahların inkişafını müzakirə ediblər. Bundan əvvəl məlum olub ki, Danimarka digər ölkələrlə birlikdə ötən il Ukraynanın müdafiə təyinatlı məmulatlarının istehsalına təxminən 650 milyon dollar sərmayə qoyub.

V.VƏLİYEV

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə Uşaq və gənclərin fiziki və mənəvi inkişafı istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb.

Heyvanlar harada yaşasın: evdə, ya küçədə?

Ev heyvanlarının psixoloji baxımdan insan sağlamlığına faydalı olması ilə bağlı hər il bir çox elmi araşdırmalar aparılır. Mütəxəssislər deyir ki, evində pişik, it kimi heyvanları olanlar onlarla özəl bağ qurur, ruhən rahatlıq tapır, bu da ürək xəstəlikləri riskini azaldır, stressi yüngülləşdirir, sosiallaşmağa təşviq edir və immunitet sistemini gücləndirir.

Ancaq insanla eyni evdə yaşayan, eyni mühiti paylaşan heyvanların sağlam olması vacibdir, müntəzəm olaraq baytar müayinələri aparılmalı, peyvəndlər, parazitlərlə mübarizə, düzgün qidalanma və gigiyena üçün bütün şərtlərə əməl edilməlidir. Bundan əlavə, xəstəliklərin riskini azaltmaq üçün heyvanlarla təmasdan sonra əllərin yuyulması xüsusilə hamilə qadınlar üçün vacib şərtidir. Lakin bir çox halda buna əməl edilmir, heyvanların ağzından öpən, qucaqlayıb yatan, onunla oynadıqdan sonra gigiyenik təmizliyə riayət etməyən insanlar çoxdur.

Ev heyvanlarından insanlara keçən xəstəliklərə zoonoz xəstəliklər deyilir. Bu xəstəliklər parazitlər (toksoplazmoz, tapeworm), bakteriyalar (vərəm, brusellyoz, pişik qaşımması, salmonellyoz, leptospiroz), göbələklər (ringworm) və viruslar (quduz, orf) vasitəsilə ötürülə bilər. Yoluxma yollarına yoluxmuş heyvanlarla birbaşa təmas, nəcislə çirklənmiş mühit və ya heyvan təması olmuş qida və suyun istehlakı daxildir.

Əgər sağlamlıq qaydalarına siayət edilərsə evdə heyvan saxlamaqla bağlı problem olmaz. Əksinə, tənha insanlar üçün ev heyvanları ən yaxşı dostdur. Heyvanlarla ünsiyyət müasir dövrün ən çox yayılan problemlərindən biri olan stress faktorunun aradan qaldırılmasına kömək edir. Heyvanlarla qurulan dostluq və yoldaşlıq münasibətləri çox vaxt qarşılıqlı sevgi üzərində qurulur. Qucaqlamaq, sığallamaq, ünsiyyət insanın tənhalıq hissini azaldır, mərhəmət və sevgi duyğularını inkişaf etdirir.

Təbiət etibarilə insan həyatının ilk anlarından başqa canlılarla bağ

qurmağa ehtiyac duyur və bu bağlanma prosesi bütün ömür boyu davam edir. İnsan sosial varlıqdır, biz yaşamaq üçün başqa insanlara və canlılara ehtiyac duyuruq. Bu bağlar və əlaqələr insanların ünsiyyətçilliyini və həyat keyfiyyətini artırır. Məlumdur ki, insanlar bağlı olduqları insanlardan ayrıldıqda narahatlıq, kədər, təşviş kimi hisslər yaşayırlar. Düşünün, övladımız əsgər gedəndə, ailə qurub evdən başqa evə köçəndə hansı hissləri keçiririk? Bu eynilə heyvanlarla münasibətlərimizdə də belədir. İnsanlar emosional olaraq bağlı olduqları ev heyvanlarından ayrıldıqda kədər, narahatlıq hiss edirlər. Bənzər vəziyyət ev heyvanları üçün də keçərlidir.

də insanların onları anlamaq üçün müxtəlif bacarıqları inkişaf edib. Lakin empatiya qabiliyyəti olmayan insanlar üçün heyvan ehtiyaclarını və istəklərini anlamaq çox çətindir.

Bir heyvanla dostlaşdıqdan, onunla eyni evdə yaşamağa başladıqdan sonra insanlar ev heyvanı ilə ünsiyyət qurmağa və onun istəklərini başa düşməyə çalışırlar. Öz aralarında ortaq dil yaradırlar desək, yanlışdır. Bu ünsiyyət üsulu insanın empatiya qabiliyyətinin inkişafına səbəb olur. Evdəki canlıya empatiya ilə yanaşan adam bütün cəmiyyətə, insanlara, başqa canlılara empatiya ilə yanaşacaq. Araşdırmalar nəticəsində uşaqların heyvanlarla qurdu-

de olan insanlarda oksitosin hormonunun səviyyəsinin dəyişməsidir. Oksitosin insan orqanizmində rahatlıq yaradır və stressdən arınmağa kömək edir. Ünsiyyət üçün ev heyvanının olması şərt deyil, küçədəki hər hansı bir canlı da eyni effekti verir.

Heyvanlarla ünsiyyətdə olmaq insanın fiziki göstəricilərinə təsir edir, ilk təmas ürək döyüntülərini qaydasına salır, nəfəs alıb-verməni tənzimləyir, stressi azaldır. Ev heyvanları da insanların sosial mühitdən təcrid olunmasının qarşısını alır. Hər gün itini və ya pişiyini gəzintiyə çıxaran insanlar yeni

vanları görmək olmur. Çünki bu heyvanların yeri, onların soyuqdan donub öldüyü, maşın altında qaldığı, xəstəliyə yoluxub öldüyü, insanlara hücum etdiyi küçələr deyil.

Lakin, heyvan hücumlarının bir çoxunun arxasında gözəndən qaçırılan, diqqət edilməyən bir xırdalıq var. Heyvanlar nə zaman hücum edir? Özlərinə qarşı bir təhlükə görəndə. Bəs təhlükə nədir? Uşaqların atdığı daş, əllərindəki dəyənək. Etiraf edək ki, uşaqlar bəzən heyvanlara qarşı amansız ola, onu daşla, dəyənəklə vura və qısnaya bilirlər. Xüsusilə böyükklər tərəfindən heyvana mərhəmət hissi öyrədilməyən, küçə heyvanlarına zərər verməyin nələrə səbəb ola biləcəyi barədə məlumatlandırılmayan uşaqlar çoxdur. Heyvan müdafiəçiləri iddia edir ki, əgər uşağa sahibsiz heyvanlara sevgi ilə yanaşmaq öyrədilsə bu cür hallar baş verməz. Çünki fitrən heç bir heyvanda, insanlara qarşı nifrət və ya aqressiya yoxdur.

Heyvanlar, onlara göstərilən münasibətə uyğun reaksiya verir. Məsələn, daim küçədə zorakılıq görəndə və ya insanlar tərəfindən şiddətə məruz qalan bir itin, insanlara aqressiv reaksiya verməsi normaldır. Eləcə də, daim başı sığallanan, şəfqət görəndə itin insanlara qarşı yumşaq davrandığı müşahidə edilir. Lakin tarix və hadisələr, sahibini parçalayaraq yeyən itlərin olduğunu da göstərir. Heyvan müdafiəçiləri deyir ki, küçə itlərinə yaxınlaşmadan əvvəl ona icazə verin sizi qoxulasın, ona sizi tanıması üçün imkan yaradın. Heyvanlar yemək yeyərkən onu narahat edə biləcək hərəkət olarsa aqressiv reaksiya verə, yaxınlaşan insana hücum edə bilərlər.

Heyvanlar unutmurlar – nə pisliyi, nə də yaxşılığı. Tarixdə, ədəbiyyatda bunun çox sayda nümunəsi var. Ən tanış nümunələrdən olan real hadisələr əsasında çəkilmiş "Haçikonun taleyi", "Qaraqulaq ağ Bim" filmləridir. Hər iki film kino tarixinin heyvan vəfası haqqında yaratdığı şedevrlərdir.

Lalə Mehralı

Onlar da insanlar kimi, sahiblərindən ayrıldıqda narahatlıq və kədər hiss edirlər. İnsanlarla ev heyvanları arasında qurulan bu bağlılıq qarşılıqlı ehtiyaca əsaslanır və bir-birini tamamlayır.

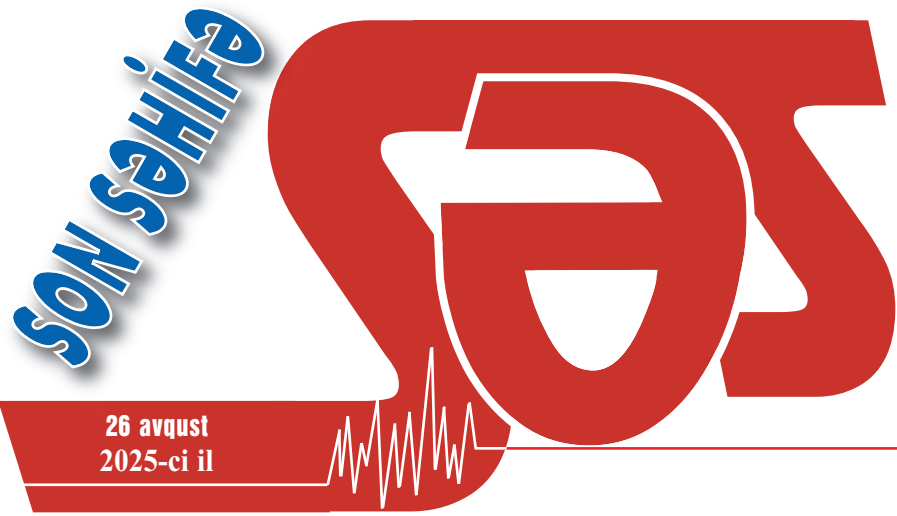
İnsan digər canlılardan fərqli olaraq özündən fərqli canlılarla da empatiya qura bilir. Biz heyvanın nə hiss etdiyini anlamaq, kədərənəndə, sevinəndə göstərdiyi reaksiyanı könüldən duya bilirik. Heyvanların dili yoxdur, buna görə

ü ünsiyyətin onlarda emosional inkişafı yüksəltdiyi sübut edilib. Uşaqların heyvanlarla qurduğu bu görünməz bağ onların empatiya hissini inkişafında mühüm rol oynayır.

Stres və narahatlıq günümüzdə çox rastlaşdığımız vəziyyətdir. Tədqiqatlar göstərir ki, ev heyvanları ilə ünsiyyət hətta heyvan sevməyən insanlar üçün də rahatlıq təmin edir. Bunun da səbəbi heyvanları sığallayan, onlarla ünsiyyət-

dostluqlar qurur, sosial çevrəsi genişlənir.

Küçədəki sahibsiz itlərin insanlara hücumu, yaralaması kimi hallarda çıxış yolu olaraq onların toplanması, sığınacaqlara aparılması təklif edilir. Doğrudur, küçələrdəki itlərin bir çoxu real təhlükə mənbəyidir və insanlara qarşı hədə ehtiva edir. İstənilən inkişaf etmiş ölkədə heyvan həyatı insan həyatından qiymətli deyil. Belə ölkələrdə küçələrdə sahibsiz hey-

Alimlər ata olan kişilərdə heyrətamiz dəyişikliklər aşkar ediblər...

Cənubi Kaliforniya və Şimali Karolina Universitetinin alimləri ilk dəfə ata olanların beyinlərinin öz körpələrinə fərqli reaksiya verdiyini aşkar ediblər.

Atalar körpələrinin videolarına baxdıqda, beyninin sosial anlayış, emosiya və mükafat sistemi ilə əlaqəli sahələri aktivləşdi - bu, digər insanların körpələrini və ya hətta hamilə tərəfdaşlarını gördükdən daha çox işə düşüb.

SİA-nın məlumatına görə, bu barədə yazı Human Brain Mapping (HBP) jurnalında dərc olunub.

...Bizim məlumatlarımız göstərir ki, ataların beyni körpələrinin unikal əhəmiyyətinə uyğunlaşdırılıb.

Bunu aparıcı müəllif Filip Neusome.

...Bu cavablar sadəcə sosial maraqla deyil, onların körpə ilə psixoloji əlaqəsinin

dərinliyi ilə bağlıdır.

Təcrübədə Los-Ancelesdən olan 32 gənc ata iştirak edib. Uşağının doğulmasından səkkiz ay sonra onlar funksional MRT keçiriblər və bu müddət ərzində öz körpələrinin, başqa körpənin, partnyorunun və ya yad birinin qısa videolarına baxıblar. Skanlar göstərib ki, kişilər öz uşağını görəndə onların posterior singulat korteksi və orbitofrontal korteks daha aktivdir - emosiyaların tənzimlənməsi, mükafatlandırma və başqalarının fikir və hisslərini "oxumaq" ilə əlaqəli sahələr. Üstəlik, reaksiyanın gücü ataların övladı ilə necə emosional əlaqədə olduqlarından və ilk aylardakı stressin öhdəsindən necə gəldiklərindən asılı idi.

Müəlliflər nəticələrin "ana beyni" ilə bağlı məlumatları tamamladığını vurğulayıb və atalığın körpənin ehtiyaclarını daha yaxşı başa düşməyə kömək edərək, neyron şəbəkələrinin fəaliyyətini də yenidən qurduğunu vurğulayırlar.

Nazlı Almuradova

İntiharlar və ateistlər: Kilsə onların taleyinə necə baxır..?

Rus Pravoslav Kilsəsi çətin bir məsələ ilə bağlı mövqeyini izah etdi: ateistlərin və öz canlarına qəsd etmiş insanların xilas şansı olub-olmaması...

Kilsə ənənəsi intiharı ən ağır günahlardan biri hesab edir, çünki bu, Yaradanın planına ziddir və həyat hədiyyəsini rədd edir.

SİA-nın məlumatına görə, bu barədə "Novosvyat" xəbər verir.

Bununla belə, Rus Pravoslav Kilsəsi xatırladır ki, hər bir insanın son taleyi yalnız son qiyamətdə həll olunur.

Bu o deməkdir ki, hətta öz canına qəsd edənlər də bağışlanma fürsəti əldə edirlər.

Əgər insan son dəqiqələrdə səmimi tövbə ilə Allaha üz tutmağı bacarsa, onun ruhu rəhmət tapa bilər.

Kilsə ateistlərə xüsusi diqqət yetirir. İnancın olmaması insana xaç qoymur: Pravoslav təlimi hər kəsin həyatın hər anında Allaha müraciət etmək şansının olduğunu iddia edir.

Rəbbin mərhəməti, Rus Pravoslav Kilsəsinin vurğuladığı kimi, heç bir məhdudiyyət tanımır və istisnasız olaraq bütün insanlara şamil edilir.

Beləliklə, kilsə yanaşmasının əsas mənası ümididir: Allaha yönəlmək üçün səmimi bir istək qaldıqda və insan tövbəyə qapalı olmadığı müddətcə bağışlanma həmişə mümkündür.

Əli Babayev

"SƏS" qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR

1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Azərmətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressainform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744

1 nüsxə 1 aylığı 13.20 AZN

6 aylıq 79.20 AZN

1 illik 158.40 AZN

ABUNƏÇİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarınızı
dərc etməyə hazırıq!

Kosta Rikada dünyanın ilk "qızıl" köpəkbalığı tutuldu...

...Kosta-Rikadakı Tortuguero Milli Parkının sahillərində balıqçılar təsadüfən unikal intensiv sarı-narıncı rəngə malik 2 metr uzunluğunda "tibb bacısı" köpəkbalığını (*Ginglymostoma cirratum*) tutdular, baxmayaraq ki, bu növün nümayəndələri adətən boz-qəhvəyi rəngə malikdirlər.

SİA-nın əldə etdiyi məlumata görə, bu barədə Naked Science yazır.

Bioloqlar daha sonra köpəkbalığını tədqiq ediblər və belə nəticəyə gəliblər ki, nadir rəng ksantizm - sarı və ya narıncı rəngin lehinə xarici dərinin pigmentasiyasının pozulması nəticəsində yaranıb.

Bununla belə, ksantizm əvvəllər "tibb bacısı" köpək balıqlarında görülməmişdir.

Bu kəşf belə anomaliyaların səbəbləri ilə bağlı suallar doğurub.

Pigmentasiya pigment istehsal edən hüceyrələrə təsir edən spontan genetik mutasiyanın nəticəsi ola bilərmi, yoxsa çox nadir hallarda baş verən resessiv əlamətlə ötürülür?

Pehriz, məsələn, müəyyən pigmentlərlə

zəngin olan yırtıcı yemək, bəzi quşlarda olduğu kimi, rol oynaya bilərmi? Yoxsa ətraf mühitin stresləri, çirkəndiricilər və su kimyasındakı dəyişikliklər, bəzən digər dəniz növlərində (mərcan kimi) olduğu kimi, köpək balıqlarında pigment ifadəsinə təsir edirmi?

Bütün bu suallara cavab hələ tədqiqatçı tərəfindən tapılmayıb.

N. Almuradova

**Baş redaktor:
Bəhrüz Quliyev**

Ünvanımız:
Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyli
küçəsi, 66.

Şəhadətnamə: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az

"ƏLİNCƏ" AZƏRBAYCAN XEYRİYYƏ
CƏMİYYƏTİNİN ORQANI.
QƏZET 1991-Cİ İL
YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR
Tel: 598-33-90
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

**Qəzet bazar və
bazar ertəindən
başqa hər gün
nəşr olunur**

Tiraj: 3000

"Real" rəqibini meydana çıxmağa peşman etdi

İspaniya La Liqasının 2-ci turunda yüksək liqaya yeni üzvü "Real Ovyedo" Madrid "Real"-ını qəbul edib.

Milli.Az xəbər verir ki, matç "Kral klubu"nun diqtəsi ilə keçib.

Görüşdə Mbappe iki dəfə fərqlənib, 90+3-cü dəqiqədə isə Vinisius yekun hesabı müəyyənləşdirib - 0:3.

Qeyd edək ki, "Real" ilk 2 turda iki qələbə qazanıb.